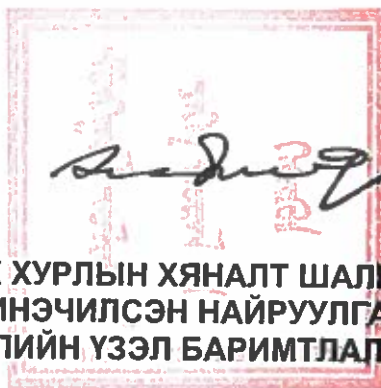

БАТЛАВ:
УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН

Н.ЭНХБОЛД

**МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ХЯНАЛТ ШАЛГАЛТЫН ТУХАЙ
ХУУЛЬ /ШИНЭЧИЛСЭН НАЙРУУЛГА/-ИЙН
ТӨСЛИЙН ҮЗЭЛ БАРИМТЛАЛ**

Нэг.Хуулийн төсөл боловсруулах үндэслэл, шаардлага:

1.1.Хууль зүйн үндэслэл:

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Хорин тавдугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн 8 дахь заалтад заасны дагуу Улсын Их Хурал “хууль, Улсын Их Хурлын бусад шийдвэрийн биелэлтийг хянан шалгах” онцгой бүрэн эрхтэй.

Монгол Улсын Их Хурлын 2019-2024 оны стратеги төлөвлөгөөний стратегийн зорилт 2.1-т “Улсын Их Хурлын хянан шалгах үйл ажиллагааны өнөөгийн арга хэлбэр, зохион байгуулалтыг боловсронгуй болгож, чадавхыг сайжруулах”, 2.2-т “Хууль тогтоомжийн хэрэгжилтэд хяналт, шинжилгээ, үнэлгээ хийх байнгын тогтолцоог бүрдүүлж, чадавхжуулах” гэж, зорилтын 2.1.1-д “Парламентын хяналтыг Засгийн газрын үйл ажиллагаанд төвлөрүүлдэг нийтлэг зарчмыг баримталж, Засгийн газрын гишүүд болон Улсын Их Хуралд ажлаа шууд хариуцан тайлагнадаг байгууллагын албан тушаалтанд Улсын Их Хурлын гишүүд асуулт, асуулга тавьж, албан ёсны хариуг хэлэлцдэг журмыг боловсронгуй болгох, чанар, үр нөлөөг дээшлүүлэх;” 2.1.4-т “Улсын төсвийн төлөвлөлт, хуваарилалт, зарцуулалтад тавих Улсын Их Хурлын хяналтын үйл ажиллагааг төгөлдөржүүлэх;”, 2.1.7-д “Улсын Их Хурлаас хийх хяналт шалгалтын ажилд төрийн хяналт шалгалтын эрх бүхий байгууллагуудын оролцоог нэмэгдүүлэх, хамтын ажиллагааны уялдаа холбоог сайжруулах”, 2.2.4-т “Улсын Их Хурал, Байнгын болон бусад хороодоос байгуулагдан ажилладаг хянан шалгах чиг үүрэг бүхий ажлын хэсгийн эрх зүйн байдлыг тодорхой болгох, үйл ажиллагааны хүрээг тогтоож харилцан уялдаатай, үр нөлөө бүхий хяналтын механизм болгон төлөвшүүлэх;”, 2.2.5-т “Улсын Их Хурлын хянан шалгах үйл ажиллагаанд Улсын Их Хурал дахь цөөнхийн төлөөлөл, иргэний нийгмийн байгууллага, олон нийтийн оролцоог нэмэгдүүлэх, хяналтын үйл ажиллагааг ил тод, нээлттэй болгох;”, 2.2.6-т “Улсын Их Хурлын хянан шалгах чиг үүргийн хүрээнд төр, засгийн байгууллагуудаас ирүүлдэг хуулийн хэрэгжилтэд хяналт шинжилгээ, үнэлгээ хийсэн дүн болон бусад мэдээллийн чанар, шуурхай байдлыг сайжруулж, үр нөлөөг дээшлүүлэх;” гэж тус тус заасан.

“Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулсан өөрчлөлттэй холбогдуулан авах арга хэмжээний тухай” Улсын Их Хурлын 2023 оны 44 дүгээр тогтоолын 2 дахь заалтад Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулсан өөрчлөлтөд Монгол Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын тухай хуулийг нийцүүлэхээр заасан.

1.2.Практик хэрэгцээ шаардлага

Монгол Улсын Их Хурлаас 2019 оны 11 дүгээр сарын 14-ний өдөр баталсан Үндсэн хуульд оруулсан нэмэлт, өөрчлөлтийн үзэл санааны дагуу Монгол Улсын Их

хурлын хяналт шалгалтын анхдагч хуулийг баталснаар Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын үйл ажиллагаа шинэ үе шатанд гарсан.

Ерөнхий сайдын мэдээлэлтэй холбогдуулан иргэдээс цахим хэлбэрээр асуулт тавьж, хариулт авах боломжийг бүрдүүлснээр Засгийн газрын мэдээллийн үр нөлөө дээшилсэн. 2023 оны намрын ээлжит чуулганы хугацаанд D.parliament.mn цахим системд Ерөнхий сайдын 4 мэдээллийг байршуулан Ерөнхий сайд мэдээллийн цагаар 23 иргэний 41 асуултад хариулт өгчээ. Засгийн газраас 6 удаа мэдээлэл хийж, 43 гишүүн 187 асуулт асууж, үг хэлжээ.

2022 онд 59 гишүүн 90 асуудлаар 40 асуулга тавьж, 9 асуулгын хариуг нэгдсэн хуралдаанаар, 18 гишүүн 45 асуудлаар 18 асуулт тавьж, 1 асуултын хариуг Байнгын хорооны хуралдаанаар хэлэлцжээ. 2023 оны намрын ээлжит чуулганы хугацаанд УИХ-ын 6 гишүүн 64 асуудлаар 7 удаа асуулга тавьж, 2 асуулга нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцсэн бол мөн хугацаанд 2 гишүүн 20 асуудлаар 4 удаа асуулт тавьжээ.

2019 онд Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулсан нэмэлт, өөрчлөлтөөр бодлого, төлөвлөлт тогтвортой байхаар зааж, түүнд нийцүүлэн хөгжлийн болон төсвийн бодлогын баримт бичгүүдийг харилцан уялдаатай төлөвлөх хуулийн зарчим, шаардлагуудыг хуульчилсны дагуу бодлого төлөвлөлт, төсөвлөлт, тайлагналтын чанарт тодорхой ахиц гарч, түүнд Үндэсний аудитын газар, Улсын Их Хурлын Тамгын газар, Төсвийн тогтвортой байдлын зөвлөл хяналт, шинжилгээ хийж, дүгнэлт зөвлөмж гарган, Улсын Их Хурлын гишүүдийг мэдээллээр хангах ажиллагаа тогтмолжиж байна.

Мэдээлэл, тайлан, илтгэлийг сонсох ажиллагааг нарийвчлан зохицуулах болсноор хуульд заасан 13 байгууллагын мэдээлэл, тайлан, илтгэлээс 9 байгууллагын тайланд Улсын Их Хурлын Тамгын газраас шинжилгээ хийжээ. 2023 оны намрын ээлжит чуулганы хугацаанд Байнгын, дэд хороодын хуралдаанаар Засгийн газрын гишүүд болон бусад байгууллагын 14 удаагийн мэдээлэл, тайлан илтгэлийг хэлэлцсэн ба давхардсан тоогоор 112 гишүүн 335 асуулт асууж, үг хэлжээ. Хууль тогтоомж, бодлогын баримт бичгийн хэрэгжилт, үр нөлөөг үнэлэх байнгын тогтолцоо бүрдэж эхэлж байна.

Эрх зүйн шинэ орчинд Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын ажлын хэсгийн үйл ажиллагаа идэвхжин, 2022 оны байдлаар Улсын Их Хурал, Байнгын, дэд, түр хорооноос хууль тогтоомжийн хэрэгжилттэй танилцах, хянан шалгах үүрэг бүхий нийт 36 ажлын хэсэгт (давхардсан тоогоор) 288 Улсын Их Хурлын гишүүн ажиллажээ.

2023 намрын ээлжит чуулганы хугацаанд хяналт шалгалтын 21 ажлын хэсэгт давхардсан тоогоор 123 гишүүн ажилласан. Ажлын хэсгийн 3-ыг УИХ-ын даргын захирамжаар, 17 нь Байнгын хорооны тогтоолоор, 1 нь дэд хорооны тогтоолоор байгуулсан ба эдгээрээс 4 ажлын хэсэг тайлангаа танилцуулж, үйл ажиллагаа дуусгавар болсон.

Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын мэдээллийн нэгдсэн сан байгуулах эрх зүйн орчин бүрдсэнээр хууль тогтоомжийн хэрэгжилтэд хяналт тавих, тайлан, мэдээлэл авах, Улсын Их Хурлаас даалгасан үүрэг даалгаврын биелэлтийг хангуулах зэрэг Улсын Их Хурлын хяналтын бүхий л үйл ажиллагаа цахимжиж, олон нийт танилцах боломжийг бүрдүүлж байна.

Хяналтын сонсголыг зохион байгуулж, хянан шалгах үйл ажиллагаан дахь сонирхогч талуудын оролцоог нэмэгдүүлж, хяналтын үйл ажиллагааг ил тод, нээлттэй байх нөхцөлийг бүрдүүлсэн. Монгол Улсын Их Хурлаас 2020-2022 онд ерөнхий хяналтын 2, нэр дэвшигчийн 9 сонсголыг зохион байгуулжээ.

Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын эрх зүйн зохицуулалтыг сайжруулах, шинэчлэх нь тасралтгүй үргэлжлэх үйл явц юм.

Монгол Улсын хэмжээнд хүчин төгөлдөр үйлчилж байгаа 800 гаруй хуулийн хэрэгжилт, үр нөлөө хангалтгүй байна. Улсын Их Хурал 2021 онд Монгол Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын тухай хууль баталж, хуульд заасан 7 арга хэрэгслээр дамжуулан хяналт тавих бүрэн эрхээ хэрэгжүүлж байгаа хэдий ч хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийг хангуулах чиглэлээр Засгийн газрын үйл ажиллагаанд тавих Улсын Их Хурлын хяналт сул, хэрэгжилтийг хянан хэлэлцдэг байнгын шинжтэй тогтолцоо бий болоогүй байна. УИХ-ын 2023 оны хаврын ээлжит чуулган завсарлахад гаргасан статистик мэдээллээр Монгол Улсын Их Хурлаас Засгийн газарт үүрэг чиглэл болгосон Монгол Улсын 125 хуулийн 460 хэсэг, заалт, УИХ-ын 94 тогтоолын 444 заалт, Байнгын болон дэд, түр хорооны 86 тогтоолын 647 заалтыг хяналтад авч мэдээллийн санд бүртгэлтэй байна.

ЗГХЭГ-аас хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн тайлагналт хангалтгүй, тухайлбал 2022 оны жилийн эцсийн байдлаар УИХ-ын Тамгын газрын хяналтад байгаа нийт хууль тогтоомжийн дунджаар 43.3 хувийн хэрэгжилтийг ирүүлжээ.

Монгол Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын тухай хуулийн 11.3-т заасны дагуу үүрэг чиглэл өгсөн хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн талаарх тайланг Засгийн газраас хагас жил тутамд УИХ-д ирүүлдэг хэдий ч Байнгын хороод хэлэлцдэггүй, хэзээ, хэрхэн хэлэлцэхийг хуульчлаагүй, тайлан нь зөвхөн үүрэг, чиглэл өгсөн заалтаар хязгаарладаг зэрэг нь хуулийн хэрэгжилтэд Улсын Их Хурал хяналт тавих үр нөлөөтэй арга механизм болж чадаагүй байна.

2019 оны Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулсан нэмэлт, өөрчлөлтөөр Ерөнхий сайдын эрх хэмжээ нэмэгдсэнээр хууль тогтоох, гүйцэтгэх эрх мэдлийн байгууллагын хяналт-тэнцлийг хангахад Засгийн газрын үйл ажиллагаанд тавих Улсын Их Хурлын хяналтыг нэмэгдүүлэх, авлига, ашиг сонирхол, хүнд суртлаас ангид, хариуцлагатай гүйцэтгэх засаглалыг бэхжүүлэхэд Улсын Их Хурлын хянан шалгах үйл ажиллагааг чиглүүлэх хяналтын арга хэрэгслийг боловсронгуй болгох шаардлага зүй ёсоор гарч ирж байна.

Улсын Их Хурлын гишүүний асуулт, асуулгын үр нөлөө хангалтгүй, түүнчлэн асуулт, асуулгын хариу шаардлага хангахгүй, хариуг нэгдсэн, Байнгын хорооны хуралдаанаар хэлэлцүүлэхийг гишүүний саналаар шийдвэрлэдэг зэрэг нь асуулга, асуултын ач холбогдлыг бууруулдаг. Асуулга, асуулт тавих ажиллагаан дахь гишүүдийн болон төрийн албан тушаалтны хариуцлагыг өндөржүүлэх, Байнгын хороогоор хэлэлцэж, мэдээллийг олон нийтэд хүртээмжтэй болгох, шаардлагатай гэж үзвэл нэгдсэн чуулганаар хэлэлцүүлдэг байхаар эрх зүйн орчинг сайжруулах шаардлагатай.

Нэгдсэн хуралдаанд Ерөнхий сайд хүндэтгэн үзэх шалтгаантай ирэх боломжгүй бол Ерөнхий сайдын мэдээллийг түүний томилсон Засгийн газрын

гишүүн хийх өөрчлөлт оруулснаар бодлогын асуудлаар Улсын Их Хурлын гишүүд, цөөнхийн төлөөлөл хангалттай бүрэн мэдээлэл авахгүй, мэдээллийн үр нөлөөг бууруулж байна. Ерөнхий сайдаас асуулт асууж, хариулт авах нь цөөнхийн төлөөллийн хяналтын чухал арга хэрэгсэл байдаг. Түүнчлэн Ерөнхий сайдын хийх мэдээллийг 14 хоног тутамд сонсох зохицуулалтыг сардаа нэг удаа болгон бодлогын шинжтэй асуудлаар хэлэлцүүлгийг явуулах, мэдээллийн цагийн үргэлжлэх хугацааг 1 цаг 30 минутад багтаах, хариулагдаагүй асуултыг бичгээр авч цахим системд байршуулах байдлаар Ерөнхий сайдын мэдээллийн хэлэлцүүлгийн чанар, үр нөлөөг нэмэгдүүлэх шаардлага үүсч байна.

Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын үйл ажиллагааны төлөвлөлт сул, Улсын Их Хурлын даргын захирамжаар баталдаг хяналт, шалгалтын цаглаврын хэрэгжилт хангалтгүй байна. 2022, 2023 оны Улсын Их Хурлын ээлжит 3 чуулганы хугацаанд төлөвлөгөөт хяналт шалгалтын цаглаварт дунджаар 58 асуудлыг төлөвлөснөөс 24.1 хувь нь хэрэгжсэн, 39.6 хувь нь хэрэгжих шатандаа, 36.3 хувь нь хэрэгжээгүй.

Бодлого төлөвлөлт, төсөвлөлт, тайлагналтад тодорхой ахиц дэвшил байгаа хэдий ч тавигдаж буй шаардлагын түвшинд хүрэхгүй байна. Бодлогын баримт бичгийн хоорондын уялдаа хэрхэн хангагдсан талаар тайлагнадаггүй, хүрэх үр дүн, шалгуур үзүүлэлт тодорхой биш, зорилго, зорилт, арга хэмжээний хэрэгжилтийг дутуу тайлагнадаг, түүний шалтгаан нөхцөлийг тайлагнадаггүй зэрэг дутагдал арилахгүй байгаа нь Улсын Их Хурал бодитой бүрэн мэдээлэлд тулгуурлан бодлогын баримт бичгийн биелэлтэд хяналт тавих хуулийн заалт бүрэн хэрэгжихгүй байна.

Монгол Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын тухай хуулийн дагуу Хянан шалгах түр хороод байгуулагдан хуульд заасан хяналт шалгалтыг явуулж, хоёр түр хороо нотлох баримтыг шинжлэх судлах сонсголыг явуулж, тайлангаа тавьж, татан буугдсан. Түр хороо үйл ажиллагаагаа явуулах явцад эрх зүйн зохицуулалтыг сайжруулах, гэрчийг дуудах, хянан шалгагч, шинжээч нарт тавигдах шаардлага бүрэн зохицуулагдаагүй, Монгол Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын хууль тогтоомж зөрчигчид хүлээлгэх хариуцлагыг хуульчилсан боловч процессын ажиллагааг журамлаагүйгээс хариуцлага тооцох заалтын хэрэгжилт хангалтгүй байна.

Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулсан нэмэлт, өөрчлөлтөд нийцүүлэн хуулийн хэрэгжилтийг хангуулах чиглэлээр Засгийн газрын үйл ажиллагаанд тавих хяналт шалгалтын үр нөлөөг дээшлүүлэх, Монгол Улсын Их Хурлын 2019-2024 оны стратеги төлөвлөгөөний стратегийн зорилтыг бүрэн хангуулах, Монгол Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын хуулийн хэрэгжилтийн шатанд тулгамдаж байгаа асуудлыг шийдвэрлэх, зөрчил, давхардал, хийдлийг арилгах чиглэлээр хуулийн төслийг шинэчилсэн найруулгаар боловсруулах практик хэрэгцээ шаардлага үүссэн.

Хоёр. Хуулийн төслийн зорилго, ерөнхий бүтэц, зохицуулах харилцаа, хамрах хүрээ:

Монгол Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга/-ийн төсөл нь 8 бүлэг, 57 зүйлтэй.

Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулсан нэмэлт, өөрчлөлтийн үзэл санаанд тулгуурлан Монгол Улсын Их Хурлын 2019-2024 стратеги зорилтын хүрээд дэвшүүлсэн зорилт, арга хэмжээний хэрэгжилтийг гүнзгийрүүлэх, ханган биелүүлэхэд энэ удаагийн эрх зүйн шинэчлэлийн зорилго чиглэгдэнэ. Үүнд эрх зүйн тогтоомжийн биелэлтийг хангуулах, төсвийн хяналтыг өргөжүүлэх, Улсын Их Хурлын гишүүд асуулт, асуулга тавих, Ерөнхий сайдын мэдээлэл сонсох ажиллагааг боловсронгуй болгох, үр нөлөөг дээшлүүлэх, хуулийг хэрэгжүүлэх шатанд тулгамдаж байгаа асуудлыг шийдвэрлэх чиглэлээр эрх зүйн орчинг сайжруулах зэрэг асуудлыг хамарна.

Үүнд:

1.Улсын Их Хурлын гишүүдийн тооны өөрчлөлт, сонгуулийн холимог тогтолцоотой холбоотой дараах өөрчлөлтүүдийг тусгана:

1/Парламентын ардчиллыг бэхжүүлэх, хүчтэй сөрөг хүчнийг бүрдүүлэхэд тэдгээрийн хяналт шалгалтын эрх хэмжээг нэмэгдүүлэн, цөөнхийн бүлэг төсвийн хяналтын сонсголыг санаачлах, Төсвийн зарлагын хяналтын хороо төсвийн хяналт сонсгол явуулсан тайлан, санал дүгнэлтээ нэгдсэн хуралдаанд шууд танилцуулах боломжтой болно.

2/Улсын Их Хурлын гишүүдийн тоо нэмэгдсэнтэй холбоотой ерөнхий хяналтын сонсгол хийх, томилгооны, төсвийн, нэр дэвшигчийн сонсгол явуулах хүсэлт гаргах гишүүдийн тоог 15, Хянан шалгах түр хорооны бүрэлдэхүүнийг 7-31 хүртэлх гишүүдтэй байна. Ингэхдээ нийт гишүүдэд эзлэх хэмжээтэй хувь тэнцүүлэн тоог өөрчилнө.

2.Хууль тогтоомжийн биелэлтийг хангуулах, Засгийн газар, Улсын Их Хуралд ажлаа шууд хариуцан тайлагнадаг байгууллагууд тавих хяналтыг сайжруулах, хууль, тогтоолоор үүрэг чиглэл өгсөн Улсын Их Хурлын шийдвэрийн биелэлтийг тогтмол сонсож хэлэлцдэг болно. Улсын Их Хурлаас хийх үр дагаврын үнэлгээний тайланг үр дүнтэй хэлэлцэх, Засгийн газрын нийтээр дагаж мөрдөх эрх зүйн актыг шаардлагатай тохиолдолд хянан үзэх, хүчингүй болгох, хариуцлага тооцох зэрэг өөрчлөлтийг тусгана. Улсын Их Хурлаас байгуулагддаг ажлын хэсгийн үйл ажиллагааг чанаржуулах, эрчимжүүлэх, үр нөлөөг нэмэгдүүлэхтэй холбоотой ажлын хэсэг байгуулахад тавигддаг шаардлагыг нэмэгдүүлэх, явц байдал, үр дүнг холбогдох Байнгын хороо сонсож, ажлын хэсгийг ажлын үр дүнг харгалзан татан буулгах, эсхүл үргэлжлүүлэн ажиллуулах эсэхийг шийдвэрлэдэг болно.

3.Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын төлөвлөлтийг бодитой болгон, Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын цаглаварыг тогтоолоор батална.

4.Улсын Их Хурлын гишүүд асуулт, асуулга, түүний хариуг Байнгын хороонд танилцуулдаг байх, Байнгын хорооны хуралдаанд оролцсон гишүүдийн олонх дэмжсэн бол нэгдсэн чуулганд танилцуулна.

5.Улсын Их Хурлын төсвийн хяналт, шалгалтыг өргөжүүлэн, төсвийн боловсруулалтын үе шатанд тавих хяналтыг бий болгох, үүнд Төсвийн хүрээний мэдэгдлийн төслийн суурь тооцоо таамаглалыг боловсруулж, эрх бүхий байгууллагад хүргүүлэх, төсвийн ерөнхийлөн захирагчдын төсвийн санал нь баталсан төсвийн хязгаарт нийцэж байгаа эсэх, олон нийтийн хэлэлцүүлгээс гарсан

саналыг тусгасан эсэхэд хяналт тавих, төсвийн гүйцэтгэлийн явцын тайланг шаардлагатай гэж үзвэл сонсон хэлэлцэх дэгийг нарийвчлан зохицуулна.

6. Улсын Их Хурлын хянан шалгах үйл ажиллагаанд иргэний нийгмийн болон төрийн хяналт шалгалтын байгууллагуудын оролцоог нэмэгдүүлэх, хамтын ажиллагааны уялдааг сайжруулахад чиглэсэн зарим өөрчлөлтийг хийнэ.

Үүнд:

1/Төрийн аудитын байгууллага, Санхүүгийн зохицуулах хороо, Монголбанк, Хүний эрхийн үндэсний комисс зэрэг байгууллагууд Байнгын хорооны даалгаснаар Улсын Их Хурлын хянан шалгалтыг явуулна.

2/Улсын Их Хурлаас хийгдэх тусгай мэдлэг ур чадвар шаардсан хяналт шалгалт, үнэлгээ, дүн шинжилгээ хийхэд хөндлөнгийн хараат бус байгууллага мэргэшсэн шинжээчдийн оролцоог нэмэгдүүлэх, тэдгээрийн эрх зүйн байдлыг тодорхой болгоно.

7.Хянан шалгах түр хорооны эрх зүйн зохицуулалтыг сайжруулж, хууль хэрэгжүүлэх шатанд тулгамдаж байгаа асуудлыг шийдвэрлэнэ. Үүнд:

1/Түр хороог байгуулах, татан буулгах асуудлыг Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуульд зааснаар шийдвэрлэнэ. Түр хорооны гишүүдийн ашиг сонирхлын зөрчилгүй байх шаардлага, Түр хорооны даргын эрх, үүргийг мэдэгдлийг заана.

2/Хянан шалгагч, шинжээч нарын эрх зүйн байдлыг тодорхой болгох, тавигдах шаардлагыг нэмэгдүүлэх, ашиг сонирхлын зөрчилгүй талаарх мэдэгдлийг болон нууц хадгалах баталгаа гаргуулах зэрэг өөрчлөлтийг тусгана.

3/ Гэрч дуудах зохицуулалтыг сайжруулна. Гэрчийн нэрсийг гаргах, танилцуулах хугацааг тодорхойлон, мэдэгдэх хуудсыг хүргүүлэх хэлбэр, хүндэтгэн үзэх шалтгааныг тодорхойлно. Тамгын газар мэдэгдэх хуудсыг гэрчид биечлэн, эсхүл гар утас, цахим хаягаар нь дамжуулан хүргэдэг хэдий ч гэрч түүнийг хүлээн аваагүй, мэдээгүй гэж сонсголд хүрэлцэн ирээгүй шалтгаанаа тайлбарладаг. Олон тооны гэрчийг богино хугацаанд дуудахад Тамгын газрын одоо байгаа хууль нөөцөөр хүргэхэд бодитой хүндрэл гарч байгааг харгалзан мэдэгдэх хуудсыг хүргүүлэх ажлыг Тамгын газар зохион байгуулах, шаардлагатай бол холбогдох төрийн байгууллагаас дэмжлэг авахаар заана.

8.Тамгын газрын чиг үүрэгт зарим өөрчлөлт оруулна:

1/Тусгай мэдлэг ур чадвар шаардсан тайланд дүн шинжилгээ хийлгэхэд хөндлөнгийн хараат бус судлаачдын оролцоог нэмэгдүүлэхтэй холбоотой зарим Тамгын газрын чиг үүргийг шилжүүлнэ.

2/Бодлогын баримт бичгийн гүйцэтгэлийн тайланг өргөн мэдүүлэхээс өмнө хуульд заасан шаардлагыг хангуулах, төсвийн боловсруулалт, гүйцэтгэлийн шатанд тавих хяналт, хууль тогтоомжийн биелэлт, үр дагаврын үнэлгээг сонсоход танилцуулга, дүн шинжилгээ гаргах, талаар дүгнэлт гаргах зэрэг үүрэг шинээр нэмэгдэнэ.

3/Хянан шалгах түр хороо ажлын албатай байх ба ажлын алба байгуулах асуудлыг Улсын Их Хурлын Ерөнхий нарийн бичгийн дарга тухай бүр шийдвэрлэж байна.

Гурав.Хуулийн төсөл батлагдсаны дараа үүсэж болох эдийн засаг, нийгэм, хууль зүйн үр дагавар:

1.2019, 2023 онд Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулсан нэмэлт, өөрчлөлтийн үзэл баримтлалд нийцсэн, Монгол Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын үр нөлөөтэй тогтолцоог бүрдүүлнэ.

2.Улсын Их Хурлаас Засгийн газрын үйл ажиллагаа, хууль тогтоомжийн биелэлтэд тавих хяналт үйл ажиллагаа илүү тодорхой, байнгын шинжтэй болно.

3.Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын тогтолцоонд төрийн хяналт шалгалтын байгууллагын татан оролцуулах, хараат бус мэргэжлийн байгууллагын оролцоог нэмэгдүүлснээр Засгийн газрын үйл ажиллагаанд тавих хяналт сайжирна.

4.Хянан шалгах түр хорооны үйл ажиллагаа жигдэрч, үйл ажиллагааны үр нөлөө дээшилнэ.

5.Хууль тогтоомжийн хэрэгжилтэд тогтмол хяналт тавих Улсын Их Хурлын хяналтыг бий болгосноор хууль тогтоомжийн биелэлтийг хангуулахад мэдэгдэхүйц ахиц дэвшил бий болно.

Дөрөв.Монгол Улсын Үндсэн хууль болон бусад хуультай хэрхэн уялдах, түүнийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдуулан цаашид шинээр боловсруулах буюу нэмэлт, өөрчлөлт оруулах, хүчингүй болгох хуулийн төслийн талаар:

Энэ хуулийн төсөл нь Монгол Улсын Үндсэн хуульд нийцсэн ба энэ хуультай хамт Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай, Нийтийн сонсголын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай, Хууль тогтоомжийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай, Олон нийтийн радио телевизийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай хуулийн төслүүдийг боловсруулна.

Үүнд:

1.Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай хуулийн төсөлд олон нийтийн хэлэлцүүлгийн үр дүнг тусгасан хэрхэн тусгасан талаар Дунд хугацааны төсвийн хүрээний мэдэгдлийн төслийн танилцуулгад тусгадаг байх өөрчлөлтийг тусгана.

2.Сонсгол зохион байгуулахтай холбоотой Нийтийн сонсголын тухай хууль, Монгол Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын тухай хууль, Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хууль хоорондын зөрчлийг арилгана. Төсвийн, ерөнхий хяналтын, нэр дэвшигчийн сонсголыг Монгол Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын тухай хууль, Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуульд заасны дагуу явуулахаар нэмэлт, өөрчлөлт оруулна.

3.Хууль тогтоомжийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай хуулийн төсөлд Засгийн газар хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаварт хийсэн

үнэлгээний тайлан, дүгнэлт, зөвлөмжийг гарсан тухай бүр УИХ-ын мэдээллийн санд байршуулах, Монгол Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын тухай хуулийн төслийг боловсруулахад Хууль тогтоомжийн 12.1.2-12.1.6-д заасан аргачлал хамаарахгүй байх нэмэлтийг тусгана.

4.Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хуульд нэмэлт оруулах хуулийн төсөлд “Парламентыг үл хүндэтгэх” зөрчлийн хэргийг цагдаагийн байгууллагын эрх бүхий албан хаагч харьяалан шийдвэрлэж байх нэмэлтийг тусгана.

5.Олон нийтийн радио телевизийн тухай хуульд Үндэсний зөвлөл ажлаа УИХ-д жил бүр тайлагнах заалтыг нэмж тусгана.

ooOOoo

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ХЯНАЛТ ШАЛГАЛТЫН ТУХАЙ ХУУЛЬ /ШИНЭЧИЛСЭН НАЙРУУЛГА /-ИЙН ТӨСЛИЙН ТАЛААРХ ХУРААНГУЙ ТАНИЛЦУУЛГА

Улсын Их Хурал 2023 онд Үндсэн хуульд өөрчлөлт оруулж, Улсын Их Хурлын гишүүдийн тоог 126 болгон, Улсын Их Хурлын сонгуулийн холимог тогтолцоотой байхаар шийдвэрлэсэнтэй холбогдуулан “Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулсан өөрчлөлттэй холбогдуулан авах арга хэмжээний тухай” Улсын Их Хурлын 2023 оны 44 дүгээр тогтоолыг баталсан. Уг тогтоолын 2 дахь заалтаар Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулсан өөрчлөлтөд нийцүүлэн Монгол Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгыг боловсруулан батлуулахыг үүрэг болгосон.

2019, 2023 оны Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулсан нэмэлт, өөрчлөлтөд нийцүүлэн хуулийн хэрэгжилтийг хангуулах чиглэлээр Засгийн газрын үйл ажиллагаанд тавих хяналт шалгалтыг чанаржуулах, үр нөлөөг дээшлүүлэх, Монгол Улсын Их Хурлын 2019-2024 оны стратеги төлөвлөгөөний зорилтыг ханган биелүүлэх, Монгол Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын хуулийн хэрэгжилтийн шатанд тулгамдаж байгаа асуудлыг шийдвэрлэх, зөрчил, давхардал, хийдлийг арилгах чиглэлээр хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах практик хэрэгцээ шаардлага үүссэн.

Дээрх нөхцөл байдлыг үндэслэн Улсын Их Хурлаас 2021 онд баталсан Монгол Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийг боловсруулна. Хуулийн төсөл нь 8 бүлэг, 58 зүйлтэй.

2019, 2023 оны Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулсан нэмэлт, өөрчлөлтөөр Засгийн газар, Ерөнхий сайдын эрх хэмжээг нэмэгдүүлсэнтэй холбоотой төрийн эрх мэдлийн тэнцлийг хангахад Улсын Их Хурлаас Засгийн газрын үйл ажиллагаанд тавих хяналтыг нэмэгдүүлэх, арга хэлбэрийг боловсронгуй болгох шаардлага үүссэн.

УИХ-ын 2023 оны хаврын ээлжит чуулган завсарлахад гаргасан статистик мэдээллээр Монгол Улсын Их Хурлаас Засгийн газарт үүрэг чиглэл болгосон Монгол Улсын 125 хуулийн 460 хэсэг, заалт, УИХ-ын 94 тогтоолын 444 заалт, Байнгын болон Дэд, Түр хорооны 86 тогтоолын 647 заалтыг хяналтад авч мэдээллийн санд бүртгэлтэй байна.

ЗГХЭГ-аас хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн тайланг хангалтгүй тайлагнадаг, Тухайлбал, 2022 оны жилийн эцсийн байдлаар УИХ-ын Тамгын газрын хяналтад байгаа нийт хууль тогтоомжийн дунджаар 43.3 хувийн хэрэгжилтийг ирүүлж, 56.7 хувийн хэрэгжилтийг ирүүлээгүй.

Хуулийн 11.3-т заасны дагуу үүрэг чиглэл өгсөн хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн талаарх тайланг Засгийн газар хагас жил тутамд УИХ-д ирүүлдэг хэдий ч Байнгын хороод хэлэлцдэггүй, хугацаа тодорхой биш, хэзээ, хэрхэн хэлэлцэхийг хуульчлаагүй, тайлан нь зөвхөн үүрэг, чиглэл өгсөн заалтаар хязгаарладаг зэргээс хуулийн хэрэгжилтэд Улсын Их Хурал хяналт тавих үр нөлөөтэй арга механизм болж чадаагүй байна. Тиймд Улсын Их Хурлын шийдвэрийн биелэлтийг тогтмол сонсож хэлэлцэх Улсын Их Хурлаас хууль, тогтоолоор үүрэг, чиглэл өгсөн шийдвэрийн биелэлтийг тогтмол сонсож, хэлэлцдэг байнгын шинжтэй механизмыг бий болгоно.

Улсын Их Хурал хяналт шалгалт явуулсны дараа авах арга хэмжээ, түүний мөрөөр Засгийн газраас хэрэгжүүлсэн ажлын тайланг сонсож хэлэлцэх үйл ажиллагааны журмыг тодорхой болгоно.

Засгийн газрын болон төрийн бусад байгууллагын хяналт шалгалттай давхцахгүй, харилцан уялдаатай байхад чиглэсэн зарим өөрчлөлтийг хийнэ.

Улсын Их Хурлаас байгуулагддаг ажлын хэсгийн үйл ажиллагааг чанаржуулах, үр нөлөөг нэмэгдүүлэхтэй холбоотой ажлын хэсэг байгуулахад тавигдах шаардлагыг нэмэгдүүлэх, явц байдал, үр дүнг холбогдох Байнгын хороо сонсож, шаардлагагүйг татан буулгах, үргэлжлүүлэн ажиллуулахыг шийдвэрлэдэг болно.

УИХ хяналт шалгах үйл ажиллагаандаа судлаач, мэргэжлийн, иргэний нийгмийн байгууллагуудтай хамтран ажиллах, оролцоог өргөжүүлнэ.

Улсын Их Хурлын гишүүдийн тоог 126 болгосонтой уялдуулан сонсгол явуулах хүсэлт гаргах гишүүний тоо 9 байсныг 15 болгон өөрчилж, түр хорооны бүрэлдэхүүнийг 7-31 гишүүнтэй байхаар заана. Нийт гишүүнд эзлэх хувиар жишиж гишүүний тоог тооцно.

Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын үйл ажиллагааны төлөвлөлт сул, Улсын Их Хурлын даргын захирамжаар баталдаг хяналт, шалгалтын цаглаварын хэрэгжилт хангалтгүй байна. 2022, 2023 оны Улсын Их Хурлын 3 ээлжит чуулганы хугацаанд төлөвлөгөөт хяналт шалгалтын цаглаварт дунджаар 58 асуудлыг төлөвлөснөөс 24.1 хувь нь хэрэгжсэн, 39.6 хувь нь хэрэгжих шатандаа, 36.3 хувь нь хэрэгжээгүй байна.

Тиймд Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын цаглаварыг тогтоолоор батлах, ээлжит чуулганы хугацаанд хууль тогтоомжийн төслийг хэлэлцүүлэх асуудлын нэгэн адил агуулга, хүчин чадлыг авч үзэж, холбогдох өөрчлөлтийг тусгана.

Улсын Их Хурлын төсвийн хяналт, шалгалтыг өргөжүүлэн, боловсруулалтын үе шатанд тавих хяналтыг бий болгох, үүнд төсвийн ерөнхийлөн захирагчдын төсвийн санал нь баталсан төсвийн хязгаарт нийцэж байгаа эсэх, олон нийтийн хэлэлцүүлгээс гарсан саналыг төсөлд хэрхэн тусгасан байдалд хяналт тавина.

Хянан шалгах түр хорооны эрх зүйн зохицуулалтыг сайжруулан, түр хорооны гишүүд нь ашиг сонирхлын зөрчилгүй байх заалтыг тодотгон, Хорооны даргын эрх, үүргийг тодорхой болгох, хянан шалгагч, шинжээч нарыг томилоход тавигдах шаардлагыг тодорхойлон, гэрчээр дуудах зохицуулалтыг сайжруулна.

УИХ-ын 2023 оны 63 дугаар тогтоолоор байгуулсан Төрийн болон орон нутгийн өмчит, өмчийн оролцоотой зарим компаниудын нүүрс олборлолт, борлуулалт, тээвэрлэлт, экспортын үйл ажиллагаа болон бусад бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авалтын үйл ажиллагаанд хяналт шалгалт хийх, нотлох баримтыг шинжлэн судлах нээлттэй сонсголыг 2023 оны 12 дугаар сарын 04-22 нд хоёр үе шаттайгаар зохион байгуулжээ. Сонсголд нийт 574 гэрчийг сонсголд оролцуулахаар мэдэгдэх хуудсыг хүргүүлснээс 412 буюу 71.8 хувь нь хүрэлцэн ирж оролцжээ. Сонсголд оролцох гэрчийг нэрсийг Түр хорооны тогтоолоор баталдаг хэдий ч тогтоолд заагдаагүй гэрчийг нэмж дуудах шаардлага үүсдэг, түүнийг түр

хорооны тогтоолоор эрх олгосны дагуу Түр хорооны дарга тухай бүр шийдвэрлэдэг, олон тооны гэрчийг богино хугацаанд дуудахад Тамгын газрын одоо байгаа хүний нөөцөөр хүргэхэд бодитой хүндрэл гарч байна. Түүнчлэн хүндэтгэн үзэх шалтгаанаар ирээгүй гэрчид зөрчлийн хэрэг нээн шалгахад Тамгын газрын ажилтныг цагдаагийн газраас дуудаж тайлбар мэдээлэл авах зэрэг үр дагавар үүсч байгаа тул гэрчийн нэрс гаргах, түүнд мэдэгдэх хуудас хүргэх боломжит хугацаатай байх, мэдэгдэх хуудас хүргэх хэлбэрийг тодорхойлох, хүндэтгэх үзэх шалтгааныг хуульчлах зэрэг хуулиар зохицуулаагүй асуудлыг нэмж хуульчлах шаардлага үүссэн.

Монгол Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл нь Монгол Улсын Үндсэн хуульд нийцэж байгаа бөгөөд уг хуулийн төсөлтэй хамт 2021 онд баталсан Монгол Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын тухай хууль хүчингүй болсонд тооцох тухай, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай, Нийтийн сонсголын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай, Хууль тогтоомжийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай, Олон нийтийн радио телевизийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай хуулийн төслүүдийг боловсруулна.

ooOoo

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ХЯНАЛТ ШАЛГАЛТЫН ТУХАЙ ХУУЛЬ /ШИНЭЧИЛСЭН НАЙРУУЛГА /-ИЙН ТӨСЛИЙН ТАЛААРХ ДЭЛГЭРЭНГҮЙ ТАНИЛЦУУЛГА

Улсын Их Хурал 2023 онд Үндсэн хуульд өөрчлөлт оруулж, Улсын Их Хурлын гишүүдийн тоог 126 болгон, Улсын Их Хурлын сонгуулийн холимог тогтолцоотой байхаар шийдвэрлэсэнтэй холбогдуулан “Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулсан өөрчлөлттэй холбогдуулан авах арга хэмжээний тухай” Улсын Их Хурлын 2023 оны 44 дүгээр тогтоолыг баталсан. Уг тогтоолын 2 дахь заалтаар Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулсан өөрчлөлтөд нийцүүлэн Монгол Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгыг боловсруулан батлуулахыг үүрэг болгосон.

2019, 2023 оны Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулсан нэмэлт, өөрчлөлтөд нийцүүлэн хуулийн хэрэгжилтийг хангуулах чиглэлээр Засгийн газрын үйл ажиллагаанд тавих хяналт шалгалтыг чанаржуулах, үр нөлөөг дээшлүүлэх, Монгол Улсын Их Хурлын 2019-2024 оны стратеги төлөвлөгөөний зорилтыг ханган биелүүлэх, Монгол Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын хуулийн хэрэгжилтийн шатанд тулгамдаж байгаа асуудлыг шийдвэрлэх, зөрчил, давхардал, хийдлийг арилгах чиглэлээр хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах практик хэрэгцээ шаардлага үүссэн.

Дээрх нөхцөл байдлыг үндэслэн Монгол Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийг боловсруулна. Хуулийн төсөл нь 8 бүлэг, 58 зүйлтэй.

Хуулийн төслийн Нэгдүгээр бүлэг

Хуулийн төслийн Нэгдүгээр бүлэг буюу “Нийтлэг үндэслэл” нь 5 зүйлтэй.

Энэхүү бүлэгт оруулсан зарчмын шинжтэй өөрчлөлт, түүний үндэслэл:

2019, 2023 оны Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулсан нэмэлт, өөрчлөлтөөр Засгийн газар, Ерөнхий сайдын эрх хэмжээг нэмэгдүүлсэнтэй холбоотой төрийн эрх мэдлийн тэнцлийг хангахад Улсын Их Хурлаас Засгийн газрын үйл ажиллагаанд тавих хяналтыг нэмэгдүүлэх, арга хэлбэрийг боловсронгуй болгох шаардлага үүссэн. Үүнтэй холбоотой Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын хуулийн зорилтыг Монгол Улсын Үндсэн хуулийн агуулгад нийцүүлэн хуулийн биелэлтийг улс даяар зохион байгуулж хангах Засгийн газрын үйл ажиллагаанд хяналт тавих, хууль, Улсын Их Хурлын бусад шийдвэрийн биелэлтийг хянан шалгах гэж өөрчлөн найрууллаа.

Монгол Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын зорилго, зарчмыг хуулийн зорилттой уялдуулан холбогдох өөрчлөлтийг тусгалаа.

Хуулийн төслийн Хоёрдугаар бүлэг

Хуулийн төслийн Хоёрдугаар бүлэг буюу “Улсын Их Хурлын Хяналт шалгалтын арга хэрэгсэл, түүнийг хэрэгжүүлэх” бүлэг нь нийт 5 зүйлтэй. Энэ бүлэг нь хяналт шалгалтын үйл ажиллагаа, арга хэрэгсэл, төлөвлөлт, хяналтын шалгалтын мөрөөр хэрэгжүүлэх арга хэмжээний тухай асуудлыг хамарна. Хяналт

шалгалтын арга хэрэгслийн талаарх 2021 оны хуулийн зүйл, заалтад агуулгын өөрчлөлт оруулаагүй.

Энэхүү бүлэгт оруулсан зарчмын шинжтэй өөрчлөлт, түүний үндэслэл:

1.Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын төлөвлөлтийг сайжруулах чиглэлээр:

Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын үйл ажиллагааны төлөвлөлт сул, Улсын Их Хурлын даргын захирамжаар баталдаг хяналт, шалгалтын цаглаварын хэрэгжилт хангалтгүй байна. 2022, 2023 оны Улсын Их Хурлын 3 ээлжит чуулганы хугацаанд төлөвлөгөөт хяналт шалгалтын цаглаварт дунджаар 58 асуудлыг төлөвлөснөөс 24.1 хувь нь хэрэгжсэн, 39.6 хувь нь хэрэгжих шатандаа, 36.3 хувь нь хэрэгжээгүй байна.

Тиймд Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын цаглаварыг тогтоолоор батлан, ээлжит чуулганы хугацаанд хууль тогтоомжийн төслийг хэлэлцүүлэх асуудлын нэгэн адил агуулга, хүчин чадлыг авч үзэж, холбогдох өөрчлөлтийг тусгана.

Улсын Их Хурлын хяналт шалгалт нь төлөвлөгөөт, төлөвлөгөөт бус гэсэн 2 төрөлтэй байх ба төлөвлөгөөт хяналт шалгалтад тайлан илтгэл, мэдээлэл сонсож хэлэлцэх, хууль тогтоомжийн хэрэгжилтэд үр дагаврын үнэлгээ хийх, хууль тогтоомжийн биелэлтийг хянан шалгах зэрэг асуудлыг хамааруулах бол хяналт шалгалтын төлөвлөгөөнд тусгагдаагүй хэдий ч ажлын хэсэг байгуулж, шалгалт хийхээр Байнгын хороо дэмжсэн, түүнчлэн УИХ-аас хяналт шалгалт явуулах иргэдийн саналыг Байнгын хороо хэлэлцэн дэмжсэн бол төлөвлөгөөт бус хяналт шалгалт явуулахаар заана.

2.УИХ-ын хяналт шалгалтад төрийн байгууллагыг оролцуулах, иргэний байгууллагын оролцоог хангах боломжийг бүрдүүлэх чиглэлээр:

Хүчин төгөлдөр үйлчилж байгаа хуульд Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын үйл ажиллагаа нь “хараат бус иж бүрэн мэдээлэлд тулгуурлах” гэсэн зарчмыг заасан хэдий ч түүнийг хэрэгжүүлэх арга замууд тодорхой биш, төрийн хяналт шалгалтын болон иргэний нийгмийн байгууллагыг оролцуулна гэж заасан ч тэдгээрийг татан оролцуулах үндэслэл, журмыг заагаагүй, түүнчлэн хяналт шалгалт хийхэд төрийн байгууллагыг “түшиглэн явуулна” гэсэн тунхаг шинжтэй заасныг тодорхой болгох шаардлага үүссэн.

Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтыг Засгийн газрын болон төрийн бусад байгууллагын хяналт шалгалттай давхцахгүй хийх, харилцан уялдаатай байхад чиглэсэн зарим өөрчлөлтийг хийнэ Үүнд:

Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтыг Төрийн аудитын, Санхүүгийн зохицуулах хороо, Монгол банк, Хүнийн эрхийн үндэсний комисс зэрэг байгууллагыг Улсын Их Хурлын хянан шалгах үйл ажиллагаанд оролцуулах, ингэхдээ ажлын хэсгийн бүрэлдэхүүнд төлөөллийг оролцуулах агуулгаар биш, институцынх нь хувьд парламентыг төлөөлөн хяналт шалгалтыг хэрэгжүүлдэг байх өөрчлөлтийг тусгана.

Улсын Их Хурлаас байгуулагддаг ажлын хэсгийн үйл ажиллагааг чанаржуулах, үр нөлөөг нэмэгдүүлэхтэй холбоотой ажлын хэсэг байгуулахад тавигдах шаардлагыг нэмэгдүүлэх, явц байдал, үр дүнг холбогдох Байнгын хороо

сонсож, шаардлагагүйг татан буулгах, эсхүл үргэлжлүүлэн ажиллуулахыг шийдвэрлэдэг болно.

УИХ хяналт шалгах үйл ажиллагаандаа судлаач, мэргэжлийн, иргэний нийгмийн байгууллагуудтай хамтран ажиллах, оролцоог өргөжүүлнэ. Улсын Их Хурлаас хийгдэх хууль тогтоомжийн үр дагаврын үнэлгээ хийх, тайлан, илтгэл сонсоход түүнд хөндлөнгийн мэргэшсэн судлаачдаар дүн шинжилгээ хийлгэж ажиллуулах асуудлыг зохицуулна.

3.Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын мөрөөр авах арга хэмжээ

Улсын Их Хурал хяналт шалгалт явуулсны дараа авах арга хэмжээ, түүний мөрөөр Засгийн газраас хэрэгжүүлсэн ажлын тайланг сонсож хэлэлцэх үйл ажиллагааны журмыг тухайлбал хугацаа, дэгийг тодорхой болгоно.

Шалгалтын дүнгээр Засгийн газраас баталсан дүрэм, журмыг хуульд нийцүүлэх шаардлагатай гэж үзсэн бол хуульд нийцүүлэхийг даалгах, шийдвэрийн биелэлтийг эргэн сонсох, тухайн шийдвэрийг хүчингүй болгох, хариуцлага тооцох зэрэг өөрчлөлтийг тусгана.

Хуулийн төслийн Гуравдугаар бүлэг

Хуулийн төслийн Гуравдугаар бүлэг буюу “Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтыг хэрэгжүүлэх” бүлэг 10 зүйлтэй. Асуулга асуулт, хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаврын үнэлгээ, мэдээлэл, илтгэл, тайлан, бодлого, төлөвлөлтийн гүйцэтгэлийн тайланг сонсож хэлэлцэх Улсын Их Хурлын үйл ажиллагааг журамлана.

Энэхүү бүлэгт оруулсан зарчмын шинжтэй өөрчлөлт, түүний үндэслэл:

Монгол Улсын хэмжээнд хүчин төгөлдөр үйлчилж байгаа хуулийн хэрэгжилт, үр нөлөө хангалтгүй байна. Улсын Их Хурал 2021 онд Монгол Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын тухай хууль баталж, хуульд заасан 7 арга хэрэгслээр дамжуулан хяналт тавих бүрэн эрхээ хэрэгжүүлж байгаа хэдий ч хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийг хангуулах чиглэлээр Засгийн газрын үйл ажиллагаанд тавих Улсын Их Хурлын хяналт сул, хэрэгжилтийг хянан хэлэлцдэг байнгын шинжтэй тогтолцоо бий болоогүй байна. УИХ-ын 2023 оны хаврын ээлжит чуулган завсарлахад гаргасан статистик мэдээллээр Монгол Улсын Их Хурлаас Засгийн газарт үүрэг чиглэл болгосон Монгол Улсын 125 хуулийн 460 хэсэг, заалт, УИХ-ын 94 тогтоолын 444 заалт, Байнгын болон дэд, түр хорооны 86 тогтоолын 647 заалтыг хяналтад авч мэдээллийн санд бүртгэлтэй байна.

ЗГХЭГ-аас хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн тайланг хангалтгүй тайлагнадаг, Тухайлбал, 2022 оны жилийн эцсийн байдлаар УИХ-ын Тамгын газрын хяналтад байгаа нийт хууль тогтоомжийн дунджаар 43.3 хувийн хэрэгжилтийг ирүүлж, 56.7 хувийн хэрэгжилтийг ирүүлээгүй.

Хуулийн 11.3-т заасны дагуу үүрэг чиглэл өгсөн хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн талаарх тайланг Засгийн газар хагас жил тутамд УИХ-д ирүүлдэг хэдий ч Байнгын хороод хэлэлцдэггүй, хугацаа тодорхой биш, хэзээ, хэрхэн хэлэлцэхийг хуульчлаагүй, тайлан нь зөвхөн үүрэг, чиглэл өгсөн заалтаар

хязгаарладаг зэргээс хуулийн хэрэгжилтэд Улсын Их Хурал хяналт тавих үр нөлөөтэй арга механизм болж чадаагүй байна.

Тиймд дээрх нөхцөл байдлыг харгалзан хуулийн төсөлд дараах агуулгатай зохицуулалтыг шинээр нэмж тусгана:

1.Улсын Их Хурлын шийдвэрийн биелэлтийг тогтмол сонсож хэлэлцэх Улсын Их Хурлаас хууль, тогтоолоор үүрэг, чиглэл өгсөн шийдвэрийн биелэлтийг тогтмол сонсож, хэлэлцдэг байнгын шинжтэй механизмыг бий болгоно.

2.Асуулга, асуулт тавих, хариу өгөх ажиллагааг хариуцлагажуулах- Улсын Их Хурлын гишүүдийн асуулт, асуулга, түүний хариуг Байнгын хороонд танилцуулдаг байх, Байнгын хорооны хуралдаанд оролцсон гишүүдийн олонх дэмжсэн бол нэгдсэн чуулганд танилцуулна.

3.Хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаврын үнэлгээг хэлэлцэх үр нөлөөг дээшлүүлэх- Үр дагаврын үнэлгээг хийх үндэслэл журам болон үнэлгээг Байнгын хороогоор хэлэлцэх хугацааг тодорхойлон заахаас гадна хуульд заасан тохиолдолд Засгийн газраас хийсэн үр дагаврын үнэлгээг сонсож хэлэлцэнэ.

4.Төрийн байгууллагын тайлан илтгэлийг хэлэлцэхэд хөндлөнгийн байгууллагын оролцоог хангах - Улсын Их Хурал дээр тогтмол хэлэлцдэг тайлан, илтгэлийн үр нөлөөг дээшлүүлэх, тэнцвэртэй мэдээллийг авах зорилгоор төрийн байгууллагын тайлан, илтгэлд иргэний байгууллага, судлаачдын дүнэлтийг гаргуулж, сонсдог байж болно.

Хуулийн төслийн Дөрөвдүгээр бүлэг

Хөгжлийн урт, дунд, богино хугацааны бодлогын баримт бичгийн гүйцэтгэлийн тайланг сонсох 17-19 дүгээр зүйлийг нэгтгэн, бие даасан бүлэг болгосон.

Энэхүү бүлэгт оруулсан зарчмын шинжтэй өөрчлөлт, түүний үндэслэл:

Бодлогын баримт бичгийн биелэлтийг сонсох үйл ажиллагаанд дэмжлэг үзүүлэх-Бодлого төлөвлөлт, төсөвлөлт, тайлагналтад тодорхой ахиц дэвшил байгаа хэдий ч тавигдаж буй шаардлагын түвшинд хүрэхгүй байна. Бодлогын баримт бичгийн хоорондын уялдаа хэрхэн хангагдсан талаар тайлагнадаггүй, хүрэх үр дүн, шалгуур үзүүлэлт тодорхой биш, зорилго, зорилт, арга хэмжээний хэрэгжилтийг дутуу тайлагнан ирүүлдэг дутагдал арилахгүй байна.

Тамгын газар хөгжлийн бодлогын баримт бичгийн гүйцэтгэлийн тайланд хийдэг дүн шинжилгээний чанар үр нөлөөг дээшлүүлэх зорилгоор өргөн мэдүүлэхээс өмнөх шатанд Засгийн газраас ирүүлдэг гүйцэтгэлийн тайлангийн хуульд заасан бүрдлийг хянан үзэж, дутуу гэж үзвэл Тамгын газар нэмэлт мэдээллийг шаардан авах боломжийг бүрдүүлнэ. Ингэснээр Улсын Их Хурал бодлогын баримт бичгийн гүйцэтгэлийн тайланд хуульд заасан асуудлын хүрээнд дүгнэлт хийж, хэлэлцэх боломжийг бүрдүүлнэ. Тамгын газар тайланд дүн шинжилгээ хийхдээ төрийн бусад байгууллагаас хийгдэх хяналт үнэлгээний

ажилтай давхцахгүй байна. Тамгын газар дүн шинжилгээ хийх өөрийн аргачлалтай байх ба аргачлалыг УИХ-ын дарга батална.

Хуулийн төслийн Тавдугаар бүлэг

Хуулийн төслийн Тавдугаар бүлэг буюу “Төсвийн хяналт” гэсэн бүлэг нийт 5 зүйлтэй ба төсвийн хяналтын зарчим, төрөл, төсвийн үе шатны хяналтыг зохицуулна.

Төсвийн зарчим, төрөл, Улсын Их Хурлын хэлэлцүүлгийн үе шатанд хийгдэх хяналттай холбоотой 2021 оны хуулийн холбогдох зүйл заалтыг хэвээр хадгална.

Энэхүү бүлэгт оруулсан зарчмын шинжтэй өөрчлөлт, түүний үндэслэл:

Төсвийн ерөнхийлөн захирагч нар тухайн жилийн батлагдсан хязгаараас давсан зардлын саналыг гаргадаг. Санхүү, төсвийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага гаргасан саналыг батлагдсан хязгаарт багтаахын тулд олон төсөл, арга хэмжээг хасаж, бодлого, төлөвлөлтийн уялдаа алдагддаг.

Төсвийн төслийн боловсруулалтын явцад тавих хяналтын нэгээхэн чухал хэлбэр бол оролцогч талуудыг хамарсан хэлэлцүүлгүүд бөгөөд 2023 оны 07 дугаар сарын 07-ны өдөр баталсан Төсвийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуульд олон нийтийн хэлэлцүүлэг хийх, хэлэлцүүлгээс гарсан саналыг өргөн мэдүүлсэн төсвийн төслийн танилцуулгад тусгах заалт орсон.

Дээрх нөхцөл байдалтай уялдуулан дараах өөрчлөлтийг тусгана:

1.Улсын Их Хурлын төсвийн хяналт, шалгалтыг өргөжүүлэн, боловсруулалтын үе шатанд тавих хяналтыг бий болгох, үүнд төсвийн ерөнхийлөн захирагчдын төсвийн санал нь баталсан төсвийн хязгаарт нийцэж байгаа эсэх, олон нийтийн хэлэлцүүлгээс гарсан саналыг төсөлд хэрхэн тусгасан байдалд хяналт тавина.

2.Байнгын хороо, Төсвийн зарлагын хяналтын дэд хороо шаардлагатай гэж үзвэл Төсвийн гүйцэтгэлийн явцын тайланг хэлэлцэж болно.

3.Төсвийн хяналтыг хэрэгжүүлэхэд Тамгын газрын дэмжлэгийг тодорхой болгох, бусад төрийн байгууллагын ажилтай давхардахгүй байхад анхаарна. Тамгын газар нэгдсэн төсвийн гүйцэтгэлийн тайлан, тухайн жилийн төсвийн хэрэгжүүлэх арга хэмжээний тогтоолын биелэлтийг сонсож хэлэлцэх, хагас жилийн төсвийн гүйцэтгэлийн тайлан, төсвийн боловсруулалтын шатанд тавих хяналтын чиглэлээр Тамгын газар дүн шинжилгээ хийнэ.

Хуулийн төслийн Зургадугаар бүлэг

Хуулийн төслийн Зургадугаар бүлэг буюу “Хяналтын сонсгол” гэсэн бүлэг нийт 5 зүйлтэй ба хяналтын сонсголын төрөл, сонсгол явуулах үйл ажиллагааг зохицуулна.

Энэхүү бүлэгт оруулсан зарчмын шинжтэй өөрчлөлт, түүний үндэслэл:

Үндсэн хуульд оруулсан гишүүдийн тооны өөрчлөлттэй уялдуулах- Гишүүдийн тоог 126 болгосонтой уялдуулан сонсгол явуулах хүсэлт гаргах гишүүний тоо 9 байсныг 15 болгон өөрчилнө. Нийт гишүүнд эзлэх хувиар жишиж гишүүний тоог тооцно.

Монгол Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын тухай хуулийн хүний эрх, эрх чөлөөг хангахтай холбоотой хяналтын сонсгол, төсвийн хяналтын сонсгол, ерөнхий хяналтын сонсгол, нэр дэвшигчийн сонсгол явуулахтай холбоотой хуулийн процессийн шинжтэй зохицуулалтыг Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулиар зохицуулахаар өөрчилнө. Ингэснээр Монгол Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын тухай хууль, Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хууль, Нийтийн сонсголын тухай хууль хоорондын давхцал, зөрчлийг арилгана.

Хуулийн төслийн Долдугаар бүлэг

Хуулийн төслийн Долдугаар бүлэг буюу “Хянан шалгах түр хороо” гэсэн бүлэг нийт 25 зүйлтэй ба Хянан шалгах түр хороог байгуулах, татан буулгах, түр хорооны үйл ажиллагаа, тайлан, төсөв, нотлох баримтыг шинжлэн судлах сонсгол зохион байгуулах, хянан шалгагч, шинжээчийн эрх үүрэг, тавигдах шаардлага, гэрчийг дуудах зэрэг асуудлыг зохицуулна.

Энэхүү бүлэгт оруулсан зарчмын шинжтэй өөрчлөлт, түүний үндэслэл:

Нийтийн ашиг сонирхлыг хөндсөн асуудлаар байгуулагдсан хянан шалгах түр хороодоос хоёр түр хороо нотлох баримтыг шинжлэн судлах сонсгол зохион байгуулж, үйл ажиллагааны тайлангаа нэгдсэн хуралдаанд танилцсанаар татан буугдсан.

Тухайлбал УИХ-ын 2023 оны 63 дугаар тогтоолоор байгуулсан Төрийн болон орон нутгийн өмчит, өмчийн оролцоотой зарим компаниудын нүүрс олборлолт, борлуулалт, тээвэрлэлт, экспортын үйл ажиллагаа болон бусад бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авалтын үйл ажиллагаанд хяналт шалгалт хийх, нотлох баримтыг шинжлэн судлах нээлттэй сонсголыг 2023 оны 12 дугаар сарын 04-22 нд хоёр үе шаттайгаар зохион байгуулжээ. Сонсголд нийт 574 гэрчийг сонсголд оролцуулахаар мэдэгдэх хуудсыг хүргүүлснээс 412 буюу 71.8 хувь нь хүрэлцэн ирж оролцжээ. Сонсголд оролцох гэрчийг нэрсийг Түр хорооны тогтоолоор баталдаг хэдий ч тогтоолд заагдаагүй гэрчийг нэмж дуудах шаардлага үүсдэг, түүнийг түр хорооны тогтоолоор эрх олгосны дагуу түр хорооны дарга тухай бүр шийдвэрлэдэг, олон тооны гэрчийг богино хугацаанд дуудахад Тамгын газрын одоо байгаа хүний нөөцөөр хүргэхэд бодитой хүндрэл гарч байна. Түүнчлэн хүндэтгэн үзэх шалтгаанаар ирээгүй гэрчид зөрчлийн хэрэг нээн хянан шалгахад Тамгын газрын ажилтныг цагдаагийн газраас дуудаж тайлбар мэдээлэл авах зэрэг үр дагавар үүсч байгаа тул гэрчийн нэрс гаргах, түүнд мэдэгдэх хуудас хүргэх боломжит хугацаатай байх, мэдэгдэх хуудас хүргэх хэлбэрийг тодорхойлох, хүндэтгэх үзэх шалтгааныг хуульчлах зэрэг хуулиар зохицуулаагүй асуудлыг нэмж хуульчлах шаардлага үүссэн.

Нэг.Хянан шалгах түр хорооны эрх зүйн зохицуулалтыг сайжруулах чиглэлээр

1.Хянан шалгах түр хороог байгуулах, татан буулгах асуудлыг Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуультай уялдуулан тодорхойлно.

2.Түр хорооны бүрэлдэхүүнийг 7-31 гишүүнтэй байхаар өөрчилнө.

3.Түр хорооны гишүүд нь ашиг сонирхлын зөрчилгүй байх заалтыг тодотгон, Хорооны даргын эрх, үүргийг тодорхой болгоно.

Хоёр.Хянан шалгагч, шинжээч нарын эрх зүйн байдлыг тодорхой болгох

1.Хянан шалгагч, шинжээч нарыг томилоход тавигдах шаардлагыг тодорхойлох, үүнд хувийн ашиг сонирхолгүй байх, нууцын зөвшөөрөл авч, баталгаа гаргасан байх бөгөөд гэрчээр дуудах этгээдийн нэрсийг хуульд заасан хугацаанд гаргаж, Түр хороонд танилцууна.

2.Гэрчээр дуудах зохицуулалтыг сайжруулан, гэрчийн нэрс гаргах, гэрчийн мэдэгдэх хуудсыг хүргүүлэх хугацааг заана. Гэрчийн мэдэгдэх хуудсыг хүргүүлэх ажлыг Тамгын газар хариуцах ба шаардлагатай тохиолдолд төрийн байгууллагын дэмжлэг авна. Сонсголд хүрэлцэн ирээгүй оролцогчийн "Хүндэтгэн үзэх шалтгаан"-ыг тодорхойлно.

Хуулийн төслийн Наймдугаар бүлэг

Хуулийн төслийн Наймдугаар бүлэг буюу "Бусад зүйл" гэсэн бүлэг 2 зүйлтэй ба хууль тогтоомж зөрчигчид хүлээлгэх хариуцлагыг заана.

Энэхүү бүлэгт оруулсан зарчмын шинжтэй өөрчлөлт, түүний үндэслэл:

Монгол Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын хууль тогтоомж зөрчигчид хүлээлгэх хариуцлагыг хуульчилсан боловч процессын ажиллагааг журамлаагүйгээс хариуцлага тооцох заалтын хэрэгжилт хангалтгүй байна.

Байнгын, дэд, түр хороо энэ хуульд заасныг зөрчсөн төрийн албан хаагчид сахилгын шийтгэл оногдуулахаар, хувь этгээдэд зөрчил үйлдсэн эсэхийг шалгуулахаар саналаа эрх бүхий байгуулага, албан тушаалтанд хүргүүлэхээр заана.

Энэ хуулийг Улсын Их Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуулиар байгуулагдсан Улсын Их Хурлын анхдугаар чуулганы хуралдаан эхэлсэн өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөхөөр заана.

ооООоо

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2024 оны ... дугаар
сарын ...-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ХЯНАЛТ ШАЛГАЛТЫН ТУХАЙ /Шинэчилсэн найруулга/

НЭГДҮГЭЭР БҮЛЭГ НИЙТЛЭГ ҮНДЭСЛЭЛ

1 дүгээр зүйл.Хуулийн зорилт

1.1.Энэ хуулийн зорилт нь Монгол Улсын Үндсэн хууль, бусад хуулийн биелэлтийг улс даяар зохион байгуулж хангах Засгийн газрын үйл ажиллагаа, хууль, Улсын Их Хурлын бусад шийдвэрийн биелэлтийг Улсын Их Хурлаас хянан шалгахтай холбогдсон харилцааг зохицуулахад оршино.

2 дугаар зүйл.Монгол Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын хууль тогтоомж

2.1.Монгол Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын хууль тогтоомж нь Монгол Улсын Үндсэн хууль¹/цаашид “Үндсэн хууль” гэх/, Монгол Улсын Их Хурлын тухай², Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай³ хууль, энэ хууль болон эдгээр хуультай нийцүүлэн гаргасан бусад хууль тогтоомжоос бүрдэнэ.

3 дугаар зүйл.Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын зорилго

3.1.Монгол Улсын Их Хурал /цаашид “Улсын Их Хурал” гэх/-ын хяналт шалгалтыг дараах зорилгоор хэрэгжүүлнэ:

3.1.1.хууль, Улсын Их Хурлын бусад шийдвэрийн биелэлтийг хангуулах;

3.1.2. хүний эрх, эрх чөлөөг хамгаалах, баталгааг хангах;

3.1.3.Монгол Улсын хөгжлийн бодлогын баримт бичгийн тогтвортой байдал, харилцан уялдааг хангуулах;

3.1.4.төсөв боловсруулах, батлах, хэрэгжүүлэх шатанд хяналт тавих, төсвийн сахилга батыг хангуулах;

3.1.5.Үндсэн хуулийн Хорин наймдугаар зүйлийн 2 дахь хэсэгт заасан хуулийн биелэлтийг хангахтай холбоотой нийтийн ашиг сонирхлыг хөндсөн тодорхой асуудлаар энэ хуульд заасан арга хэрэгслээр тусгай шалгалт явуулж иргэний мэдэх эрхийг хангах;

¹ Монгол Улсын Үндсэн хууль “Төрийн мэдээлэл” эмхэтгэлийн 1992 оны 01 дугаарт нийтлэгдсэн.

² Монгол Улсын Их Хурлын тухай хууль “Төрийн мэдээлэл” эмхэтгэлийн 2020 оны 22 дугаарт нийтлэгдсэн.

³ Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хууль “Төрийн мэдээлэл” эмхэтгэлийн 2020 оны 22 дугаарт нийтлэгдсэн.

3.1.6.хууль тогтоомжийн үр нөлөөг сайжруулах, боловсронгуй болгох.

4 дүгээр зүйл.Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтыг хэрэгжүүлэх зарчим

4.1.Улсын Их Хурал хянан шалгах бүрэн эрхээ хэрэгжүүлэхдээ Үндсэн хуулийн Нэгдүгээр зүйлийн 2 дахь хэсэгт зааснаас гадна дараах зарчмыг баримтална:

- 4.1.1.хараат бус, бодитой, иж бүрэн мэдээлэлд тулгуурлах;
- 4.1.2.ард түмний нийтлэг ашиг сонирхлыг дээдлэх;
- 4.1.3.ил тод байх.

4.2.Энэ хуулийн 4.1-д заасан Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын зарчмыг доор дурдсан утгаар ойлгоно:

4.2.1.“хараат бус, бодитой, иж бүрэн мэдээлэлд тулгуурлах зарчим” гэж Улсын Их Хурал хянан шалгах бүрэн эрхээ хэрэгжүүлэхдээ Засгийн газар болон олон улсын байгууллагаас хараат бус мэдээллийн эх үүсвэрт тулгуурлаж, нягтлан үзсэний үндсэн дээр хууль ёсны, бодитой, иж бүрэн тооцоо, судалгаа, мэдээлэл, дүгнэлтийг үндэслэхийг;

4.2.2.“ард түмний нийтлэг ашиг сонирхлыг дээдлэх зарчим” гэж ард түмний төлөөлөл болохын хувьд Улсын Их Хурал хяналт шалгалтыг хэрэгжүүлэхдээ зөвхөн ард түмний нийтлэг ашиг сонирхлыг дээдлэн хамгаалахыг;

4.2.3.“ил тод байх зарчим” гэж хуулиар хязгаарласнаас бусад тохиолдолд Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын үйл явц, холбогдох мэдээлэл, үр дүнг олон нийтэд хүртээмжтэй, нээлттэй мэдээлэхийг.

5 дугаар зүйл.Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын мэдээллийн нэгдсэн сан

5.1.Улсын Их Хурал хяналт шалгалтын мэдээллийн нэгдсэн сан /цаашид “мэдээллийн нэгдсэн сан” гэх/-тай байна.

5.2.Мэдээллийн нэгдсэн сан нь Улсын Их Хурлаас хянан шалгах бүрэн эрхээ хэрэгжүүлэхтэй холбоотой бүрдүүлсэн, бусад байгууллагаас гаргуулан авсан баримт бичиг, мэдээлэл, тайлан, илтгэл болон холбогдох бусад мэдээллээс бүрдэнэ.

5.3.Улсын Их Хурлын Тамгын газар /цаашид “Тамгын газар” гэх/ мэдээллийн нэгдсэн санг бүрдүүлж, эрхлэн хөтөлнө.

5.4.Мэдээллийн нэгдсэн санд төвлөрүүлэх энэ хуулийн 5.2-т заасан мэдээллийн төрөл, гаргуулан авах хэлбэр, хугацаа, нэгдсэн сан бүрдүүлэх, эрхлэн хөтлөх, ашиглах журмыг Улсын Их Хурлын дарга батална.

ХОЁРДУГААР БҮЛЭГ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ХЯНАЛТ ШАЛГАЛТЫН АРГА ХЭРЭГСЭЛ, ТҮҮНИЙГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ

6 дугаар зүйл.Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын арга хэрэгсэл

6.1.Улсын Их Хурал хянан шалгах бүрэн эрхээ дараах арга хэрэгслээр хэрэгжүүлнэ:

- 6.1.1.асуулт тавих;
- 6.1.2.асуулга тавих;
- 6.1.3.хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаварт үнэлгээ хийх;
- 6.1.4.мэдээлэл сонсох, тайлан, илтгэл хэлэлцэх;
- 6.1.5.төсвийн хяналт;
- 6.1.6.хяналтын сонсгол хийх;
- 6.1.7.хянан шалгах түр хороо байгуулж, тусгай шалгалт явуулах.

7 дугаар зүйл.Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын үйл ажиллагаа

7.1.Байнгын, дэд болон хянан шалгах түр хороо, Улсын Их Хурлын гишүүн /цаашид “гишүүн” гэх/ Улсын Их Хурлаас хууль тогтоомжийн биелэлтэд хяналт тавих үйл ажиллагааг хэрэгжүүлнэ.

7.2.Төрийн аудитын байгууллага, Монголбанк, Санхүүгийн зохицуулах хороо, Хүний эрхийн Үндэсний Комисс, Төрийн албаны зөвлөл болон төрийн бусад байгууллага холбогдох Байнгын хорооны даалгаснаар хяналт шалгалт явуулж болно. Холбогдох Байнгын хороо тэдгээр байгууллагыг хууль тогтоомжид заасан чиг үүргийнх нь хүрээнд Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтад оролцуулахдаа тухайн байгууллагын хараат бус байдалд хөндлөнгөөс нөлөөлж үл болно.

7.3.Улсын Их Хурлаас хийх хяналт шалгалтыг Улсын Их Хурлын нэгдсэн удирдамжийн дагуу хэрэгжүүлэхээс бусдаар төрийн болон нутгийн удирдлагын байгууллагын хяналт шалгалттай давхардуулахгүй хэрэгжүүлнэ.

7.4.Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтыг хэрэгжүүлэх эрх бүхий байгууллага, албан тушаалтан нь хяналт шалгалт явуулахдаа аливаа байгууллагын хуулиар хүлээсэн чиг үүргээ хэрэгжүүлэхэд нь хөндлөнгөөс оролцохгүй.

7.5.Улсын Их Хурлаас хянан шалгах бүрэн эрхээ хэрэгжүүлэхтэй холбогдуулан шаардсан мэдээлэл, тооцоо судалгаа, баримт бичгийг холбогдох байгууллага, албан тушаалтан нуун дарагдуулахыг хориглоно.

7.6.Улсын Их Хурал хянан шалгах бүрэн эрхээ хэрэгжүүлэхдээ шаардлагатай бол тухайн асуудлаар мэргэшсэн судлаач, мэргэжлийн холбоо болон төрийн бус байгууллагыг оролцуулж болох бөгөөд тэдгээрийн ажиллах журам, эрх, үүрэг, хариуцлагыг Тамгын газартай байгуулсан гэрээний дагуу зохицуулна.

7.7.Хяналт шалгалтад энэ хуулийн 7.6-д заасан этгээдийг оролцуулах бол энэ хуулийн 8 дугаар зүйлд заасны дагуу төлөвлөж, шаардлагатай зардлыг Улсын Их Хурлын төсвөөс санхүүжүүлнэ.

8 дугаар зүйл.Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын төлөвлөлт

8.1.Улсын Их Хурлын хяналт шалгалт нь төлөвлөгөөт, төлөвлөгөөт бус гэсэн төрөлтэй байна.

8.2.Байнгын, дэд хорооноос хийх төлөвлөгөөт хяналт шалгалтыг Улсын Их Хурлын төлөвлөгөөт хяналт шалгалтын цаглавар /цаашид “цаглавар” гэх/-т тусган хэрэгжүүлнэ.

8.3.Байнгын, дэд хороо дараагийн ээлжит чуулганы хугацаанд хийх төлөвлөгөөт хяналт шалгалтын талаарх цаглаварт тусгуулах саналаа ээлжит чуулган завсарлахаас ажлын 10 өдрийн өмнө Улсын Их Хурлын Төрийн байгуулалтын байнгын хороо /цаашид “Төрийн байгуулалтын байнгын хороо” гэх/-нд хүргүүлнэ.

8.4.Нам, эвслийн бүлэг цаглаварт тусгуулах саналаа Төрийн байгуулалтын байнгын хороонд хүргүүлж болно.

8.5.Байнгын, дэд хороо, нам, эвслийн бүлэг энэ хуулийн 8.3, 8.4-т заасны дагуу саналаа ирүүлээгүй бол цаглаварт тусгайлан өгөх саналгүй гэж үзнэ.

8.6.Төрийн байгуулалтын байнгын хороо Улсын Их Хурлын ээлжит чуулганы хугацаанд хийх төлөвлөгөөт хяналт шалгалтын цаглаварыг холбогдох шийдвэрийн төслийн хамт нэгдсэн хуралдаанд оруулж, шийдвэрлүүлнэ.

8.7.Цаглаварт хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаварт үнэлгээ хийх, энэ хуулийн 14.1.2, 14.1.3-т зааснаас бусад тайлан, мэдээлэл, илтгэл сонсох, төсөв, хууль тогтоомжийн биелэлтийг хянан шалгах болон хяналт шалгалтын бусад асуудлыг тусгана.

8.8.Төлөвлөгөөт бус хяналт шалгалтыг дараах тохиолдолд явуулна:

8.8.1.Энэ хуулийн 8.7-т заасан цаглаварт тусгагдаагүй асуудлаар хяналт шалгалтын ажлын хэсэг байгуулах тухай Улсын Их Хурлын гишүүний саналыг энэ хуулийн 9.2-т заасны дагуу Байнгын хороо хэлэлцэж, дэмжсэн;

8.8.2.Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 39.4.2-т заасан хяналт шалгалт явуулах саналыг Байнгын хороо хэлэлцэж дэмжсэн.

9 дүгээр зүйл.Байнгын, дэд хороо эрхлэх асуудлынхаа хүрээнд хууль тогтоомжийн биелэлтэд хяналт тавих

9.1.Байнгын хороо өөрийн эрхлэх асуудлынхаа хүрээнд тодорхой асуудлаар шалган судлах, эсхүл хууль тогтоомжийн биелэлтэд хяналт шалгалт хийж, холбогдох санал, дүгнэлт гаргах, шийдвэрийн төсөл боловсруулах үүрэг бүхий ажлын хэсгийг дангаар болон хамтран байгуулна.

9.2.Улсын Их Хурлын гишүүн энэ хуулийн 9.1-д заасны дагуу хяналт шалгалт явуулах саналыг өөрийн харьяалагдах Байнгын хороонд эрхлэх асуудлынх нь хүрээнд гаргаж болох бөгөөд түүнийг Байнгын хороо хэлэлцэж дараах шийдвэрийг гаргана:

9.2.1. тухайн асуудлаар хяналт шалгалт хийж, дүнг танилцуулахыг эрх бүхий холбогдох байгууллагад даалгах;

9.2.2. Байнгын хорооны хяналт шалгалтын ажлын хэсэг байгуулах;

9.2.3. тухайн асуудлаар хяналт шалгалт явуулах шаардлагагүй гэж үзэх.

9.3. Байнгын хороо хяналт шалгалт явуулах саналыг хэлэлцэн шийдвэрлэхийн өмнө тухайн асуудал хариуцсан байгууллага, албан тушаалтны тайлбар мэдээллийг авч, харгалзан үзнэ.

9.4. Байнгын хороо энэ хуулийн 9.1-д заасан ажлын хэсгийн хяналт шалгалт хийх үйл ажиллагааны удирдамжийг тогтоолоор батална.

9.5. Ажлын хэсэг уг тогтоолд заасан хугацаанд санал, дүгнэлт гаргаж, ажлын хэсгийн ахлагч Байнгын хороонд танилцуулна.

9.6. Ажлын хэсэг шаардлагатай гэж үзвэл энэ хуулийн 9.5-д заасан санал, дүгнэлтийн хамт Улсын Их Хурлын бусад шийдвэрийн төслийг боловсруулж холбогдох Байнгын хороонд оруулж болно.

9.7. Хуульд өөрөөр заагаагүй бол Байнгын хороо хянан шалгах бүрэн эрхээ хэрэгжүүлэхтэй холбоотой зохион байгуулалтын асуудлаар тогтоол гаргана.

9.8. Байнгын хороо хяналт шалгалтын үр дүнд үндэслэн холбогдох санал, дүгнэлт гаргаж, нэгдсэн хуралдаанд танилцуулна. Шаардлагатай гэж үзвэл энэ хуулийн 10.1-д заасан асуудлаар тогтоолын төсөл боловсруулж нэгдсэн хуралдаанд оруулна.

9.9. Дэд хороо тухайн эрхэлсэн асуудлаараа хяналт шалгалт, судалгаа хийх, шаардлагатай мэдээлэл авах, холбогдох албан тушаалтан, иргэн, байгууллагаас тайлбар авч, Улсын Их Хурлын бусад шийдвэрийн төсөл боловсруулж харьяалах Байнгын хорооны хуралдаанаар хэлэлцүүлэх эрхтэй.

9.10. Дэд хороо зөвхөн энэ хуулийн 9.7-д заасан асуудлаар тогтоол гаргаж болно.

9.11. Байнгын хороо өөрийн эрхлэх асуудлын хүрээнд байгуулсан ажлын хэсгийн хяналт шалгалтын явц, үр дүн, тайланг жил бүрийн 12 дугаар сард багтаан хэлэлцэж, ажлын хэсгийн үйл ажиллагааг үргэлжлүүлэх, эсхүл дуусгавар болгох шийдвэрийг гаргана.

9.12. Улсын Их Хурлын гишүүн өмнө болон одоо хавсран гүйцэтгэж байгаа албан тушаалын үйл ажиллагаатай холбогдох Байнгын хорооноос байгуулах хяналт шалгалтын ажлын хэсгийн бүрэлдэхүүнд орохгүй.

9.13. Хяналт шалгалтын ажлын хэсгийн тайланг мэдээллийн нэгдсэн сангаар дамжуулан цахимаар болон бусад хэлбэрээр нийтэд мэдээлнэ.

10 дугаар зүйл. Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын мөрөөр хэрэгжүүлэх арга хэмжээ

10.1.Улсын Их Хурал шаардлагатай гэж үзвэл хууль тогтоомжийн биелэлтийг хангуулах, эрчимжүүлэх, хяналт шалгалтаар илэрсэн зөрчил дутагдлыг арилгуулах, холбогдох албан тушаалтны хариуцлагын асуудлыг хуульд заасны дагуу шийдвэрлүүлэхээр тогтоол гаргана.

10.2.Улсын Их Хурлаас энэ хуулийн 10.1-д заасны дагуу Засгийн газар, Улсын Их Хуралд ажлаа шууд хариуцан тайлагнадаг бусад байгууллагад үүрэг, чиглэл өгсөн тогтоолын биелэлтийн тайланг холбогдох байгууллага энэ хуулийн 14.3-т зааснаас бусад тохиолдолд ээлжит чуулган эхэлснээс хойш 15 хоногийн дотор Улсын Их Хуралд ирүүлнэ.

10.3.Тогтоолын биелэлтийн тайланг Улсын Их Хуралд ирүүлснээс хойш нэг сарын дотор холбогдох Байнгын хороо хэлэлцэх бөгөөд шаардлагатай гэж үзвэл нэгдсэн хуралдаанд оруулж болно.

10.4.Байнгын хороо хяналт шалгалтынхаа үр дүнд үндэслэн Засгийн газраас баталсан нийтээр дагаж мөрдөх хэм хэмжээний акт /цаашид “Засгийн газрын шийдвэр” гэх /-ыг хууль тогтоомжид нийцүүлэх шаардлагатай гэж үзсэн бол Засгийн газарт чиглэл өгөх тогтоолын төслийг нэгдсэн хуралдаанд оруулна.

10.5.Нэгдсэн хуралдаанаас Засгийн газрын шийдвэрийг хуульд нийцүүлэхийг дэмжсэн бол Засгийн газарт чиглэл өгсөн тогтоол батлах бөгөөд биелэлтийг энэ хуулийн 10.2-т заасны дагуу сонсож хэлэлцэнэ.

10.6.Улсын Их Хурал тогтоолын биелэлтийг энэ хуулийн 10.5-д заасны дагуу сонсож хэлэлцээд Засгийн газар холбогдох шийдвэрийг хуульд нийцүүлэх арга хэмжээ аваагүй гэж үзсэн бол Үндсэн хуулийн Дөчин тавдугаар зүйлийн 2 дахь хэсэгт заасны дагуу Засгийн газрын шийдвэрийг хүчингүй болгоно.

10.7.Улсын Их Хурал хяналт шалгалтынхаа үр дүнд үндэслэн шаардлагатай гэж үзвэл холбогдох хууль тогтоомжийг боловсронгуй болгох арга хэмжээ авна.

ГУРАВДУГААР БҮЛЭГ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ХЯНАЛТ ШАЛГАЛТЫГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ

11 дүгээр зүйл. Асуулт тавих

11.1.Гишүүн Ерөнхий сайд, Засгийн газрын гишүүнд тодорхой бодлогын асуудал, түүний санхүүжилт, төрийн санхүү, төрийн нийтийн өмч, хүний эрх, эрх чөлөө хангагдаж байгаа эсэх асуудал болон Улсын Их Хурал бүрэлдэхүүн, удирдлагыг нь сонгож, томилдог байгууллагын хуулиар тогтоосон чиг үүргээ хэрэгжүүлж байгаатай холбоотой мэдээлэл авахаар тухайн байгууллагын даргад бичгээр хандсаныг “асуулт” гэнэ. Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 8.1.16, 8.1.17-д заасан албан бичгээр авах мэдээлэл нь асуултад хамаарахгүй.

11.2.Асуултыг хүргүүлснээс хойш холбогдох албан тушаалтан 14 хоногийн дотор хариуг гишүүнд бичгээр хүргүүлнэ. Хүндэтгэн үзэх шалтгаангүйгээр асуултын хариуг хугацаа хожимдуулж ирүүлсэн, эсхүл ирүүлээгүй бол асуулт тавьсан гишүүн холбогдох албан тушаалтанд хариуцлага тооцуулах саналаа энэ хуулийн 57.10-т заасан Байнгын хороонд хүргүүлж болно.

11.3.Гишүүн асуултын хариуд ирүүлсэн холбогдох байгууллага, албан тушаалтны мэдээлэл шаардлага хангаагүй гэж үзвэл нэмэлт мэдээлэл, тооцоо, судалгааг авахаар хугацаатай албан бичиг явуулна. Холбогдох албан тушаалтан албан бичигт заасан хугацаанд нэмэлт мэдээллийг ирүүлэх үүрэгтэй.

11.4.Гишүүний асуултын хариуг холбогдох Байнгын хороо Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 114 дүгээр зүйлд заасны дагуу хэлэлцэнэ.

11.5.Асуулт тавьсан гишүүн тодорхой арга хэмжээ авах хүсэлтийг шийдвэрийн төслийн хамт Байнгын хорооны даргад уламжилж болно.

11.6.Байнгын хороо гишүүнээс гаргасан хүсэлт, шийдвэрийн төслийг хуралдаанаараа хэлэлцэж санал, дүгнэлтээ нэгдсэн хуралдаанд танилцуулж болно.

12 дугаар зүйл. Асуулга тавих

12.1.Хууль, Улсын Их Хурлын бусад шийдвэрийн хэрэгжилтийг хэрхэн зохион байгуулж, ямар үр дүнд хүрсэн талаар тодруулах, хуульд заасан үйл ажиллагаа явуулахыг шаардаж гишүүнээс Ерөнхий сайд, Засгийн газрын гишүүн, Улсын Их Хурлаас бүрэлдэхүүн, удирдлагыг нь сонгож, томилдог байгууллагын даргад бичгээр хандсаныг "асуулга" гэнэ.

12.2.Асуулгыг хүргүүлснээс хойш холбогдох албан тушаалтан 30 хоногийн дотор хариуг гишүүнд бичгээр хүргүүлнэ. Хүндэтгэн үзэх шалтгаангүйгээр асуулгын хариуг хугацаа хожимдуулж ирүүлсэн, эсхүл ирүүлээгүй бол асуулга тавьсан гишүүн холбогдох албан тушаалтанд хариуцлага тооцуулах саналаа энэ хуулийн 57.10-т заасан Байнгын хороонд хүргүүлж болно.

12.3.Гишүүн асуулгын хариуд ирүүлсэн холбогдох байгууллага, албан тушаалтны мэдээлэл шаардлага хангаагүй гэж үзвэл нэмэлт мэдээлэл, тооцоо, судалгаа авахаар хугацаатай албан бичгийг явуулна. Холбогдох албан тушаалтан албан бичигт заасан хугацаанд нэмэлт мэдээллийг ирүүлэх үүрэгтэй.

12.4.Гишүүний асуулгын хариуг холбогдох Байнгын хороо Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 113 дугаар зүйлд заасны дагуу хэлэлцэх бөгөөд хуралдаанд оролцсон гишүүдийн олонх дэмжсэн бол асуулгын хариуг Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуульд заасан журмын дагуу нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцүүлж болно.

12.5.Нэгдсэн хуралдаан энэ хуулийн 12.4-т заасны дагуу гишүүний асуулгын хариуг хэлэлцээд Улсын Их Хурлаас тодорхой шийдвэр гаргахыг дэмжсэн тохиолдолд асуудал хариуцсан Байнгын хороонд энэ талаар чиглэл өгч болно.

12.6.Асуудал хариуцсан Байнгын хороо нэгдсэн хуралдаанаас өгсөн чиглэлийн дагуу хууль, Улсын Их Хурлын бусад шийдвэрийн төсөл болон холбогдох санал, дүгнэлтээ нэгдсэн хуралдаанд танилцуулж болно.

12.7.Гишүүний асуулт, асуулга, түүний хариуг мэдээллийн нэгдсэн санд тухай бүр байршуулна.

13 дугаар зүйл.Хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаварт хийсэн үнэлгээний тайланг сонсож, хэлэлцэх

13.1.“Хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаврын үнэлгээ” гэж хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн явцад хуримтлагдсан өгөгдлүүдийг задлан шинжилж, гарч байгаа хүндрэл бэрхшээлтэй асуудал, нийгэмд үзүүлж байгаа эерэг, сөрөг нөлөөллийг илрүүлэх, цаашид тухайн хууль тогтоомжийг зохистой, үр дүнтэй хэрэгжүүлэх боломжит хувилбарыг тодорхойлох, хууль тогтоомжийг боловсронгуй болгох хүрээг тодорхойлоход чиглэсэн цогц үйл ажиллагааг ойлгоно.

13.2.Хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаварт хийх үнэлгээг:

13.2.1.хууль тогтоомжид бүхэлд нь;

13.2.2.хууль тогтоомжийн зарим зүйл, хэсэг, заалтад;

13.2.3.тодорхой харилцааг зохицуулж буй хууль тогтоомжийн зохицуулалтад хийж болно.

13.3.Улсын Их Хурлаас хийх хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаврын үнэлгээг энэ хуулийн 8.2-т заасан цаглаварт тусгасны дагуу хийнэ.

13.4.Гишүүний хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаварт үнэлгээ хийлгэх саналыг холбогдох Байнгын хороо дэмжсэн бол энэ хуулийн 8.3-т заасан саналд тусгуулан шийдвэрлүүлнэ.

13.5.Улсын Их Хурлаас хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаварт үнэлгээ хийхтэй холбогдон гарах зардлыг улсын төсвөөс санхүүжүүлнэ.

13.6.Холбогдох Байнгын хороо шаардлагатай гэж үзвэл хууль тогтоомжийн хэрэгжилтэд хөндлөнгийн, хараат бус байгууллага, тухайн асуудлаар мэргэшсэн судлаач, төрийн бус байгууллагаар үнэлгээг хийлгэх буюу хамтарч болно.

13.7.Тамгын газар Улсын Их Хурлын, Засгийн газар, төрийн бусад байгууллага хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаврын үнэлгээний тайланг 10 хоногийн дотор мэдээллийн нэгдсэн санд байршуулж, холбогдох Байнгын хороонд хүргүүлнэ.

13.8.Холбогдох Байнгын хороо Улсын Их Хурлаас хийсэн хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаврын үнэлгээний тайланг хүлээн авснаас хойш нэг сарын дотор хэлэлцэнэ.

13.9.Шаардлагатай гэж үзвэл холбогдох Байнгын хороо нь Засгийн газар, төрийн бусад байгууллагын хийсэн хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаврын үнэлгээний тайланг сонсож, хэлэлцэнэ.

13.10.Холбогдох Байнгын хороо хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаврын үнэлгээний тайланг хэлэлцээд шаардлагатай гэж үзвэл шийдвэрийн төслийг боловсруулж, нэгдсэн хуралдаанд оруулна.

13.11.Хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаварт Улсын Их Хурлын үнэлгээ хийх журмыг Улсын Их Хурлын дарга батална.

14 дүгээр зүйл.Мэдээлэл сонсох

14.1.Нэгдсэн хуралдаан дараах мэдээллийг хуульд заасан хугацаанд нээлттэй болон хаалттай сонсоно:

14.1.1.Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлалын хэрэгжилт, үндэсний аюулгүй байдлын тухайн жилийн нөхцөл байдлын талаарх Үндэсний аюулгүй байдлын зөвлөлийн тэргүүний жил бүрийн хаалттай мэдээлэл;

14.1.2.Ерөнхий сайдын сар бүрийн мэдээлэл;

14.1.3.шаардлагатай бол цаг үеийн тулгамдсан асуудлаар Ерөнхий сайд, Засгийн газрын гишүүн тухай бүр хийх мэдээлэл.

14.2.Нэгдсэн хуралдаан энэ хуулийн 14.1.2, 14.1.3-т заасан мэдээллийг хэлэлцээд Улсын Их Хурлаас тодорхой шийдвэр гаргах болон хууль тогтоомжийн биелэлтийг хангуулахаар Засгийн газарт чиглэл өгөх шаардлагатай гэж үзвэл асуудал хариуцсан Байнгын хороонд энэ талаар чиглэл өгч болно.

14.3.Улсын Их Хурал хууль тогтоомжийн биелэлтийг хангуулахаар Засгийн газарт чиглэл өгөх тухай Улсын Их Хурлын тогтоол баталсан бол Засгийн газар уг тогтоолын хэрэгжилтийг тогтоолд заасан хугацаанд Улсын Их Хуралд танилцуулах үүрэгтэй.

15 дугаар зүйл.Тайлан, илтгэл, мэдээлэл хэлэлцэх

15.1.Улсын Их Хурал дараах тайлан, илтгэл, мэдээллийг хуульд заасан хугацаанд нээлттэй болон хаалттай хэлэлцэнэ:

15.1.1.Төрийн аудитын байгууллагын үйл ажиллагааны тайланг жил бүр;

15.1.2.төрийн санхүү, төсвийн хараат бус хяналтыг хэрэгжүүлэх хүрээнд Төрийн аудитын тухай хуулийн 33.2-т заасны дагуу төрийн аудитын байгууллагаас гүйцэтгэсэн аудитын тайлангийн дүгнэлт, зөвлөмж, түүний биелэлтийн талаарх тайланг тухай бүр;

15.1.3.Монгол Улс дахь хүний эрх, эрх чөлөөний байдлын талаарх Хүний эрхийн Үндэсний Комиссын илтгэлийг жил бүр;

15.1.4.Монголбанкны санхүүгийн тайлан, түүнд хийсэн аудитын тайлан болон Хяналтын зөвлөлийн санал, зөвлөмжийг жил бүр, төрийн мөнгөний бодлого, холбогдох хууль тогтоомжийн хэрэгжилт, мөнгө, зээлийн байдлын талаарх Монголбанкны мэдээллийг шаардлагатай тохиолдолд;

15.1.5.хууль тогтоомжоор хүлээсэн чиг үүргээ хэрэгжүүлсэн талаарх Төрийн албаны зөвлөлийн тайланг жил бүр;

15.1.6.эрүү шүүлтээс урьдчилан сэргийлэх асуудал эрхэлсэн Хүний эрхийн Үндэсний Комиссын гишүүний Эрүү шүүлтээс урьдчилан сэргийлэх үйл ажиллагааны тайланг жил бүрийн эхний улиралд;

15.1.7.банкны үйл ажиллагаанаас бусад санхүүгийн үйлчилгээг зохицуулах, хянахтай холбогдсон хууль тогтоомжийн биелэлтийн талаарх Санхүүгийн зохицуулах хорооны тайланг жил бүр;

15.1.8.Үндэсний статистикийн хорооны үйл ажиллагааны тайланг жил бүр;

15.1.9.Нийгмийн даатгалын үндэсний зөвлөлийн үйл ажиллагааны тайланг жил бүр;

15.1.10.Эрүүл мэндийн даатгалын үндэсний зөвлөлийн үйл ажиллагааны тайланг жил бүр;

15.1.11.Олон нийтийн радио, телевизийн Үндэсний зөвлөлийн үйл ажиллагааны тайланг жил бүр;

15.1.12.Засгийн газрын өрийн удирдлагын дунд хугацааны стратегийн баримт бичгийн хэрэгжилтийн тайланг 3 жил тутам, өрийн удирдлагын тухай хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийг жил бүр.

15.1.13.Засгийн газар дахь хяналт шалгалтын ажлын ерөнхий дүнг жил бүр;

15.1.14.төрийн албан хаагчийн ёс зүйн тухай хууль тогтоомжийн хэрэгжилт, төрийн албан хаагчийн ёс зүйн зөрчлийн нэгдсэн дүн, төлөв байдлын талаарх Ёс зүйн хорооны тайланг жил бүр;

15.1.15.Олон улсын гэрээний тухай хуулийн 8.1.1-д заасан олон улсын гэрээний хэрэгжилтийн талаарх Засгийн газрын тайланг хоёр жил тутам;

15.1.16.жендэрийн эрх тэгш байдлыг хангах, талаарх хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн төлөв байдал, жендэрийн ялгаварлан гадуурхалттай холбоотой гомдлын хянан шийдвэрлэлтийн талаарх Хүний эрхийн Үндэсний Комиссын илтгэл болон жендэрийн эрх тэгш байдлыг хангах хууль тогтоомжийн хэрэгжилт, үр дүнгийн талаарх Засгийн газрын тайланг хоёр жил тутам;

15.1.17.Эмэгтэйчүүдийг алагчилах бүх хэлбэрийг устгах тухай конвенцийн хэрэгжилтийн талаарх Монгол Улсын ээлжит тайланг тухай бүр.

15.2.Улсын Их Хуралд дараах мэдээллийг хуульд заасан хугацаанд ирүүлнэ:

15.2.1.авлигатай тэмцэх хууль тогтоомжийн хэрэгжилт, авлигын ерөнхий нөхцөл байдлын талаарх Авлигатай тэмцэх газрын мэдээллийг жил бүр;

15.2.2.эрүүгийн болон зөрчлийн хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн талаарх Улсын ерөнхий прокурорын мэдээллийг жилд нэгээс доошгүй удаа.

15.3.Энэ хуулийн 15.1, 15.2-т заасан тайлан, илтгэл, мэдээллийг Улсын Их Хуралд хүлээн авснаас хойш ажлын гурван өдрийн дотор мэдээллийн нэгдсэн санд байршуулна.

15.4.Тайланг хэлэлцэхээс өмнө энэ хуулийн 7.6-д заасан этгээдээр дүн шинжилгээ хийлгэсэн бол мэдээллийн нэгдсэн санд тухай бүр байршуулна.

15.5.Холбогдох Байнгын хороо энэ хуулийн 15.1-д заасан тайлан, илтгэл, мэдээлэл, тэдгээрт дүн шинжилгээ хийлгэсэн бол хамтад нь хэлэлцэн, шаардлагатай гэж үзвэл шийдвэрийн төсөл боловсруулан нэгдсэн хуралдаанд оруулна.

16 дугаар зүйл.Улсын Их Хурлын шийдвэрийн биелэлтийн тайланг хэлэлцэх

16.1.Улсын Их Хурлаас Засгийн газар, Улсын Их Хуралд ажлаа шууд хариуцан тайлагнадаг байгууллагад хууль, тогтоолоор үүрэг, чиглэл болгосон энэ хуулийн 10 дугаар зүйлд зааснаас бусад Улсын Их Хурлын шийдвэрийн биелэлтийн тайланг ээлжит чуулган эхлэхээс 15 хоногийн өмнө Улсын Их Хуралд ирүүлнэ.

16.2.Улсын Их Хурлын шийдвэрийн биелэлтийн тайланг ирүүлснээс хойш 15 хоногийн дотор Тамгын газар Байнгын хорооны эрхлэх асуудал бүрээр дүн шинжилгээ хийж, танилцуулгын хамт холбогдох Байнгын хороонд хүргүүлнэ.

16.3.Байнгын хороо Улсын Их Хурлын шийдвэрийн биелэлтийн тайланг энэ хуулийн 16.2-т заасан танилцуулгыг хүлээн авснаас хойш нэг сарын дотор хэлэлцэнэ.

16.4.Хууль, тогтоолоор үүрэг, чиглэл болгосон Улсын Их Хурлын шийдвэрийн биелэлтийн тайланд дүн шинжилгээ хийх журам, аргачлалыг Улсын Их Хурлын дарга батална.

ДӨРӨВДҮГЭЭР БҮЛЭГ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО ТӨЛӨВЛӨЛТИЙН БАРИМТ БИЧГИЙН ХЭРЭГЖИЛТЭД ХЯНАЛТ ТАВИХ

17 дугаар зүйл.Улсын хөгжлийн жилийн төлөвлөгөөний гүйцэтгэлийн тайланг хэлэлцэх

17.1.Улсын Их Хурал жил бүрийн 04 дүгээр сарын 01-ний дотор Улсын хөгжлийн жилийн төлөвлөгөөний гүйцэтгэлийг хэлэлцэх бөгөөд энэ хуулийн 17.2-т заасан асуудлыг хянан хэлэлцэнэ.

17.2.Улсын Их Хуралд ирүүлэх улсын хөгжлийн жилийн төлөвлөгөөний гүйцэтгэлийн тайланд дараах асуудлыг тусгана:

17.2.1.улсын хөгжлийн жилийн төлөвлөгөөний биелэлт нь тухайн жилийнхээ зорилтот түвшинд хүрсэн, шалгуур үзүүлэлтийг хангасан эсэхийг тэргүүлэх чиглэл, төсвийн ерөнхийлөн захирагч, хөтөлбөр, төсөл, арга хэмжээ тус бүрээр болон нэгдсэн дүнгээр, тухайн жилийг өмнөх жилтэй харьцуулан;

17.2.2.тухайн жилийн биелэлт нь Монгол Улсыг хөгжүүлэх таван жилийн үндсэн чиглэл, Засгийн газрын үйл ажиллагааны хөтөлбөрт заасан зорилтын хэдэн хувьд хүрсэн, шалгуур үзүүлэлт хангасан эсэхийг төсөл, арга хэмжээ тус бүрийн хувиар харьцуулан;

17.2.3. Улсын хөгжлийн жилийн төлөвлөгөөнд заасан хөтөлбөр, төсөл, арга хэмжээ бүрэн хэрэгжээгүй бол түүний шалтгаан, нөхцөлд хийсэн дүн шинжилгээний үр дүн, цаашид авах арга хэмжээний тодорхой санал.

17.3. Засгийн газар улсын хөгжлийн жилийн төлөвлөгөөний гүйцэтгэлийн тайланг хяналт шинжилгээ, үнэлгээ хийсэн тайлангийн хамт Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэхээс 45 хоногийн өмнө Тамгын газар болон Төрийн аудитын байгууллагад хүргүүлнэ.

17.4. Тамгын газар улсын хөгжлийн жилийн төлөвлөгөөний гүйцэтгэлийн тайланг хүлээн авснаас хойш 7 хоногийн дотор энэ хуулийн 17.2-т заасан бүрдлийг хянаж, нэмэлт мэдээлэл шаардлагатай гэж үзвэл үндэслэл бүхий тайлбарын хамт Засгийн газарт мэдэгдэнэ.

17.5. Засгийн газар энэ хуулийн 17.2-т заасан бүрдлийн шаардлагыг хангах арга хэмжээг авч, гүйцэтгэлийн тайланг өргөн мэдүүлэхээс 20 хоногийн өмнө Тамгын газарт хүргүүлнэ.

17.6. Төрийн аудитын байгууллага улсын хөгжлийн жилийн төлөвлөгөөний гүйцэтгэлийн тайланд аудит хийж, жил бүрийн 03 дугаар сарын 15-ны дотор Улсын Их Хуралд ирүүлсэн байна.

17.7. Тамгын газар энэ хуулийн 17.3-т заасан тайланд дүн шинжилгээ хийж, 03 дугаар сарын 15-ны дотор Улсын Их Хурлын гишүүдэд хүргүүлнэ.

17.8. Улсын Их Хурал энэ хуулийн 17.3, 17.6-д заасан тайланг хэлэлцээд шаардлагатай гэж үзвэл дараа жилийн улсын хөгжлийн төлөвлөгөөний төсөл боловсруулахтай холбоотой тодорхой чиглэл болон холбогдох албан тушаалтанд хариуцлага тооцох асуудлаар Засгийн газарт тогтоолоор чиглэл өгч болно.

17.9. Улсын Их Хурал энэ хуулийн 17.8-д заасан тогтоол баталсан бол тухайн тогтоолд заасан хугацаанд Засгийн газар тогтоолын хэрэгжилтийг Улсын Их Хуралд танилцуулах үүрэгтэй.

17.10. Энэ хуулийн 17, 18, 19, 20 дугаар зүйлд заасан гүйцэтгэлийн тайланд Тамгын газар дүн шинжилгээ хийх журмыг Улсын Их Хурлын дарга батална.

18 дугаар зүйл. Монгол Улсыг хөгжүүлэх таван жилийн үндсэн чиглэл, Засгийн газрын үйл ажиллагааны хөтөлбөрийн гүйцэтгэлийн тайланг хэлэлцэх

18.1. Монгол Улсыг хөгжүүлэх таван жилийн үндсэн чиглэл, Засгийн газрын үйл ажиллагааны хөтөлбөрийн биелэлтийн явцыг Улсын хөгжлийн жилийн төлөвлөгөөний гүйцэтгэлийн тайлантай нэгтгэн жил бүрийн 04 дүгээр сарын 01-ний дотор Улсын Их Хурал хэлэлцэнэ.

18.2. Монгол Улсыг хөгжүүлэх таван жилийн үндсэн чиглэл, Засгийн газрын үйл ажиллагааны хөтөлбөрийн гүйцэтгэлийн тайланг тухайн баримт бичиг дуусгавар болох жилийн 04 дүгээр сарын 01-ний дотор Улсын Их Хурал хэлэлцэх бөгөөд энэ хуулийн 18.3-т заасан асуудлыг хянан хэлэлцэнэ.

18.3.Монгол Улсыг хөгжүүлэх таван жилийн үндсэн чиглэл, Засгийн газрын үйл ажиллагааны хөтөлбөрийн гүйцэтгэлийн тайланд дараах асуудлыг тусгана:

18.3.1.Засгийн газрын үйл ажиллагааны хөтөлбөрт тусгасан зорилго, зорилт, хүрэх үр дүн нь Монгол Улсыг хөгжүүлэх таван жилийн үндсэн чиглэлд тусгасан зорилго, зорилт, хүрэх үр дүнгийн хэдэн хувьд хүрснийг зорилт, арга хэмжээ тус бүрээр;

18.3.2.Засгийн газрын үйл ажиллагааны хөтөлбөр нь өөрийн зорилтот түвшинд хүрсэн, шалгуур үзүүлэлтийг хангасан эсэхийг тухайн жилийн болон хөтөлбөр хэрэгжсэн хугацааны нэгдсэн дүнгээр;

18.3.3.Монгол Улсыг хөгжүүлэх таван жилийн үндсэн чиглэлд тусгасан зорилго, зорилт, хүрэх үр дүн нь Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн⁴ 6.2, 6.5-д заасан урт, дунд хугацааны баримт бичгийн зорилго, зорилт хүрэх үр дүнгийн хэдэн хувьд хүрснийг зорилт тус бүрээр;

18.3.4.Монгол Улсыг хөгжүүлэх таван жилийн үндсэн чиглэл нь өөрийн зорилтот түвшинд хүрсэн, шалгуур үзүүлэлтийг хангасан эсэхийг тухайн жилийн болон хөтөлбөр хэрэгжсэн хугацааны нэгдсэн дүнгээр.

18.4.Төрийн аудитын байгууллага Монгол Улсыг хөгжүүлэх таван жилийн үндсэн чиглэл, Засгийн газрын үйл ажиллагааны хөтөлбөрийн гүйцэтгэлийн тайланд аудит хийж, гүйцэтгэлийн тайлан хэлэлцэх жилийн 03 дугаар сарын 15-ны дотор Улсын Их Хуралд ирүүлнэ.

18.5.Засгийн газар Монгол Улсыг хөгжүүлэх таван жилийн үндсэн чиглэл, Засгийн газрын үйл ажиллагааны хөтөлбөрийн гүйцэтгэлийн тайланг хяналт шинжилгээ, үнэлгээ хийсэн тайлангийн хамт Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэхээс 45 хоногийн өмнө Тамгын газар болон Төрийн аудитын байгууллагад хүргүүлнэ.

18.6.Тамгын газар Монгол Улсыг хөгжүүлэх таван жилийн үндсэн чиглэл, Засгийн газрын үйл ажиллагааны хөтөлбөрийн гүйцэтгэлийн тайланг хүлээн авснаас хойш 7 хоногийн дотор энэ хуулийн 18.3-т заасан бүрдлийг хянан үзэж, нэмэлт мэдээлэл шаардлагатай гэж үзвэл үндэслэл бүхий тайлбарын хамт Засгийн газарт мэдэгдэнэ.

18.7.Засгийн газар энэ хуулийн 18.3-т заасан бүрдлийн шаардлагыг хангах арга хэмжээ авч, гүйцэтгэлийн тайланг өргөн мэдүүлэхээс 20 хоногийн өмнө Тамгын газарт хүргүүлнэ.

18.8.Төрийн аудитын байгууллага Монгол Улсыг хөгжүүлэх таван жилийн үндсэн чиглэл, Засгийн газрын үйл ажиллагааны хөтөлбөрт заасан төсөл, арга хэмжээ бүрэн хэрэгжээгүй гэж дүгнэсэн бол түүний шалтгаан, нөхцөл, цаашид авах арга хэмжээний талаарх зөвлөмжийг аудитын тайланд тусгасан байна.

18.9.Тамгын газар энэ хуулийн 18.2-т заасан тайланд дүн шинжилгээ хийж, 03 дугаар сарын 15-ны дотор гишүүдэд хүргүүлнэ.

⁴ Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль "Төрийн мэдээлэл" эмхэтгэлийн 2020 оны 21 дугаарт нийтлэгдсэн.

18.10.Улсын Их Хурал энэ хуулийн 18.2, 18.8-д заасан тайланг хянан хэлэлцээд шаардлагатай гэж үзвэл Засгийн газарт холбогдох чиглэл өгөх тогтоол батална. Засгийн газар Улсын Их Хурлын тогтоолыг биелүүлэхээр авч хэрэгжүүлсэн арга хэмжээ болон үр дүнг тухайн тогтоолд заасан хугацаанд Улсын Их Хуралд танилцуулах үүрэгтэй.

19 дүгээр зүйл.Хөгжлийн зорилтот хөтөлбөрүүдийн хэрэгжилтийн явцын болон гүйцэтгэлийн тайланг хэлэлцэх

19.1.Улсын Их Хурал Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 6.5-д заасан Хөгжлийн зорилтот хөтөлбөрүүдийн хэрэгжилтийн явцын тайланг таван жил тутам Монгол Улсыг хөгжүүлэх таван жилийн үндсэн чиглэлийн гүйцэтгэлийн тайлантай нэгтгэн хэлэлцэнэ.

19.2.Хөгжлийн зорилтот хөтөлбөрүүдийн гүйцэтгэлийн тайланг тухайн баримт бичиг дуусгавар болохоос нэг жилийн өмнө Улсын Их Хурал хэлэлцэх бөгөөд энэ хуулийн 19.3-т заасан асуудлыг хянан хэлэлцэнэ.

19.3.Улсын Их Хурал Хөгжлийн зорилтот хөтөлбөрүүдийн гүйцэтгэлийн тайланд дараах асуудлыг тусгана:

19.3.1.Хөгжлийн зорилтот хөтөлбөр нь урт хугацааны хөгжлийн бодлогын холбогдох зорилго, зорилт, хүрэх үр дүнгийн хэдэн хувьд хүрснийг хөтөлбөр тус бүрээр;

19.3.2.Хөгжлийн зорилтот хөтөлбөр нь өөрийн зорилтот түвшинд хүрсэн, шалгуур үзүүлэлтийг хангасан эсэхийг зорилго, зорилт тус бүрийн нэгдсэн дүнгээр.

19.4.Засгийн газар Хөгжлийн зорилтот хөтөлбөрүүдийн гүйцэтгэлийн тайланг хяналт шинжилгээ, үнэлгээ хийсэн тайлангийн хамт Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэхээс зургаан сарын өмнө Тамгын газар болон Төрийн аудитын байгууллагад хүргүүлнэ.

19.5.Тамгын газар Хөгжлийн зорилтот хөтөлбөрүүдийн гүйцэтгэлийн тайланг хүлээн авснаас хойш 30 хоногийн дотор энэ хуулийн 19.3-т заасан бүрдлийг хянан үзэж, нэмэлт мэдээлэл шаардлагатай гэж үзвэл үндэслэл бүхий тайлбарын хамт Засгийн газарт мэдэгдэнэ.

19.6.Засгийн газар энэ хуулийн 19.3-т заасан бүрдлийн шаардлагыг хангах арга хэмжээ авч, гүйцэтгэлийн тайланг өргөн мэдүүлэхээс гурван сарын өмнө Тамгын газарт хүргүүлнэ.

19.7.Төрийн аудитын байгууллага Хөгжлийн зорилтот хөтөлбөрүүдийн гүйцэтгэлийг хэлэлцэх тухайн жилд гүйцэтгэлийн тайланд аудит хийж, Улсын Их Хуралд ирүүлнэ.

19.8.Төрийн аудитын байгууллага Хөгжлийн зорилтот хөтөлбөрүүд нь бүрэн хэрэгжээгүй гэж дүгнэсэн бол түүний шалтгаан, нөхцөл, цаашид авах арга хэмжээний талаарх зөвлөмжийг аудитын тайланд тусгана.

19.9.Тамгын газар энэ хуулийн 19.2-т заасан тайланд дүн шинжилгээ хийж, тайланг хэлэлцэж эхлэхээс ажлын 15 өдрийн өмнө Улсын Их Хурлын гишүүдэд хүргүүлнэ.

19.10.Улсын Их Хурал энэ хуулийн 19.2, 19.7-д заасан тайланг хянан хэлэлцээд шаардлагатай гэж үзвэл Засгийн газарт холбогдох чиглэл өгөх тогтоол батална. Засгийн газар Улсын Их Хурлын тогтоолыг биелүүлэхээр авч хэрэгжүүлсэн арга хэмжээ болон үр дүнг тухайн тогтоолд заасан хугацаанд Улсын Их Хуралд танилцуулах үүрэгтэй.

20 дугаар зүйл. Урт хугацааны бодлогын баримт бичгийн хэрэгжилтийн явцын болон гүйцэтгэлийн тайланг хэлэлцэх

20.1.Улсын Их Хурал Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого /цаашид “урт хугацааны хөгжлийн бодлого” гэх/-ын хэрэгжилтийн явцын тайланг 10 жил тутам Хөгжлийн зорилтот хөтөлбөрүүдийн гүйцэтгэлийн тайлантай нэгтгэн хэлэлцэнэ.

20.2.Урт хугацааны хөгжлийн бодлогын гүйцэтгэлийн тайланг тухайн баримт бичиг дуусгавар болох хугацаанаас хоёр жилийн өмнө Улсын Их Хурал хэлэлцэх бөгөөд энэ хуулийн 20.3-т заасан асуудлыг хянан хэлэлцэнэ.

20.3.Улсын Их Хурал урт хугацааны хөгжлийн бодлогын гүйцэтгэлийн тайланд бодлогын зорилтот түвшинд хүрсэн, шалгуур үзүүлэлтийг хангасан эсэхийг зорилго, зорилт тус бүрээр тусгана.

20.4.Засгийн газар урт хугацааны хөгжлийн бодлогын гүйцэтгэлийн тайланг хяналт шинжилгээ, үнэлгээ хийсэн тайлангийн хамт Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэхээс зургаан сарын өмнө Тамгын газар болон Төрийн аудитын байгууллагад хүргүүлнэ.

20.5.Тамгын газар урт хугацааны хөгжлийн бодлогын гүйцэтгэлийн тайланг хүлээн авснаас хойш 30 хоногийн дотор энэ хуулийн 20.3-т заасан бүрдлийг хянан үзэж, нэмэлт мэдээлэл шаардлагатай гэж үзвэл үндэслэл бүхий тайлбарын хамт Засгийн газарт мэдэгдэнэ.

20.6.Засгийн газар энэ хуулийн 20.3-т заасан бүрдлийн шаардлагыг хангаж, гүйцэтгэлийн тайланг өргөн мэдүүлэхээс гурван сарын өмнө Тамгын газарт хүргүүлнэ.

20.7.Төрийн аудитын байгууллага урт хугацааны хөгжлийн бодлогын гүйцэтгэлийн тайланд аудит хийж, Улсын Их Хурлаар гүйцэтгэлийн тайланг хэлэлцэхээс гурван сарын өмнө Улсын Их Хуралд ирүүлнэ.

20.8.Төрийн аудитын байгууллага урт хугацааны хөгжлийн бодлогын зорилго, зорилт нь бүрэн хэрэгжээгүй гэж дүгнэсэн бол түүний шалтгаан, нөхцөл, цаашид авах арга хэмжээний талаарх санал зөвлөмжийг аудитын тайланд тусгана.

20.9.Төрийн аудитын байгууллага урт хугацааны хөгжлийн бодлого нь бүрэн хэрэгжээгүй гэж дүгнэсэн бол түүний шалтгаан, нөхцөл, цаашид авах арга хэмжээний тодорхой саналыг дүгнэлтдээ тусгана.

20.10.Тамгын газар энэ хуулийн 20.2-т заасан тайланд дүн шинжилгээ хийж, тайланг хэлэлцэж эхлэхээс ажлын 15 өдрийн өмнө Улсын Их Хурлын гишүүдэд хүргүүлнэ.

20.11.Байнгын хороод урт хугацааны хөгжлийн бодлогын гүйцэтгэлийн тайланг хэлэлцээд Төрийн байгуулалтын байнгын хороонд санал, дүгнэлтээ хүргүүлнэ. Хуралдаанд холбогдох Засгийн газрын гишүүд оролцож, гишүүдийн асуултад хариулна.

20.12.Улсын Их Хурал урт хугацааны хөгжлийн бодлогын гүйцэтгэлийн тайланг хянан хэлэлцээд шаардлагатай гэж үзвэл Засгийн газарт холбогдох чиглэл өгөх тогтоол батална. Засгийн газар Улсын Их Хурлын тогтоолыг биелүүлэхээр авч хэрэгжүүлсэн арга хэмжээ болон үр дүнгийн талаар тухайн тогтоолд заасан хугацаанд Улсын Их Хуралд танилцуулах үүрэгтэй.

ТАВДУГААР БҮЛЭГ ТӨСВИЙН ХЯНАЛТ

21 дүгээр зүйл.Төсвийн хяналтын зарчим, төрөл

21.1.Улсын Их Хурлын төсөвт хяналт тавих үйл ажиллагаанд энэ хуулийн 4 дүгээр зүйлд заасан зарчмын зэрэгцээ дараах зарчмыг баримтална:

- 21.1.1.тасралтгүй, байнгын байх;
- 21.1.2.ил тод, нээлттэй байх;
- 21.1.3.үр нөлөөтэй байх;
- 21.1.4.зохистой байх;
- 21.1.5.олон нийтийн оролцоог хангасан байх.

21.2.Улсын Их Хурал төсвийн хяналтыг дараах хэлбэрээр хэрэгжүүлнэ:

- 21.2.1.төсвийн төслийн боловсруулалтын үе шатанд тавих хяналт;
- 21.2.2.Засгийн газраас өргөн мэдүүлсэн төсвийн төслийн хэлэлцүүлгийн үе шатанд тавих хяналт;
- 21.2.3.төсвийн хэрэгжилтэд тавих хяналт.

21.3.Төсвийн төслийн хяналт нь дараах үе шаттай байна:

- 21.3.1.нэг дэх хэлэлцүүлгийн үе шатны хяналт;
- 21.3.2.хоёр дахь хэлэлцүүлгийн үе шатны хяналт.

21.4.Хуульд өөрөөр заагаагүй бол Улсын Их Хурлын төсвийн хяналт шалгалтын мэдээлэл олон нийтэд ил тод, нээлттэй байна.

21.5.Энэ хуульд заасан тооцоог хийхэд шаардагдах Төсвийн тухай хуулийн⁵ 8.4.3-т заасан жилийн төсвийн саналыг тухайн хугацаанд, төсвийн ерөнхийлөн захирагчдын төсвийн задаргааг зардлын эдийн засгийн ангиллаар, зардлыг санхүүжүүлэх эх үүсвэрийн задаргааны хамт тухайн жилийн төсвийн төслийг

⁵ Төсвийн тухай хууль "Төрийн мэдээлэл" эмхэтгэлийн 2012 оны 03 дугаарт нийтлэгдсэн.

хэлэлцэх хугацаанаас өмнөх дараалсан гурван жилийн зэрэгцүүлсэн задаргааны хамт Улсын Их Хуралд ирүүлнэ.

21.6.Төсвийн төсөлд дүн шинжилгээ хийх аргачлалыг Улсын Их Хурлын Ерөнхий нарийн бичгийн дарга батална.

22 дугаар зүйл.Төсвийн боловсруулалтын үе шатанд тавих хяналт

22.1.Төсвийн төслийн боловсруулалтын үе шатанд тавих хяналтыг дараах байдлаар хэрэгжүүлнэ:

22.1.1.Төсвийн тогтвортой байдлын зөвлөл Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль⁶, Төсвийн тухай хуульд заасны дагуу дунд хугацааны төсвийн хүрээний мэдэгдлийн төслийг боловсруулахад баримтлах үзүүлэлт, таамаглалын тооцоог гаргаж, хуульд заасан эрх бүхий байгууллагад хүргүүлэх;

22.1.2.төсвийн төсөлд тусгуулахаар санхүү, төсвийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагад хүргүүлсэн төсвийн ерөнхийлөн захирагчийн урсгал болон хөрөнгийн зардлын хэмжээ нь Төсвийн тухай хуулийн 10.1.2-т заасан төсвийн хязгаарт нийцсэн эсэхэд хяналт тавих;

22.1.3.төсвийн төслийг боловсруулахад олон нийтийн оролцоог хангаж ажилласан, гарсан үр дүнг төсвийн төсөлд тусгасан байдлыг хянах.

22.2.Энэ хуулийн 22.1.2, 22.1.3-т заасан асуудлаар Тамгын газар дүн шинжилгээ хийж, танилцуулга, саналын хамт төсвийн төслийг Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэхээс өмнө Улсын Их Хурлын Төсвийн байнгын хороо /цаашид "Төсвийн байнгын хороо" гэх/-нд болон санхүү, төсвийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагад хүргүүлнэ.

23 дугаар зүйл.Төсвийн төслийн нэг дэх хэлэлцүүлгийн үе шатны хяналт

23.1.Төсвийн төслийн нэг дэх хэлэлцүүлгийн үе шатанд төсвийн төсөл дараах шаардлагыг хангасан эсэхэд хяналт тавина:

23.1.1.Төсвийн төсөл нь Үндсэн хуулийн Хорин тавдугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн 7-д заасны дагуу улсын хөгжлийн болон үндэсний аюулгүй байдлын бодлогод нийцсэн эсэх;

23.1.2.Төсвийн тухай болон Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд заасан шалгуурыг хангасан эсэх;

23.1.3.Улсын хөгжлийн жилийн төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэхэд чиглэсэн эсэх.

23.2.Энэ хуулийн 23.1-д заасан асуудлаарх Төсвийн тухай хуулийн 8.4.7-д заасан аудитын дүгнэлт, 8.4.8-д заасан Төсвийн тогтвортой байдлын зөвлөлийн дүгнэлтийг Улсын Их Хуралд ирүүлсэн даруйд гишүүдэд хүргүүлнэ.

⁶ Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль "Төрийн мэдээлэл" эмхэтгэлийн 2010 оны 03 дугаарт нийтлэгдсэн.

23.3.Энэ хуулийн 23.2-т заасан дүгнэлтийг харгалзан шаардлагатай гэж үзвэл Улсын Их Хурал нэг дэх хэлэлцүүлгээс төсвийн төслийг Үндсэн хууль, холбогдох хуульд нийцүүлэх чиглэл өгч зөвхөн нэг удаа Засгийн газарт буцаана.

23.4.Засгийн газар Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуульд заасан хугацаанд төсвийн төслийг хуульд нийцүүлэн дахин боловсруулж, Улсын Их Хуралд ирүүлнэ.

23.5.Улсын Их Хурал төсвийн төслийн талаар олон нийтийн хэлэлцүүлэг хийж болно.

24 дүгээр зүйл.Хоёр дахь хэлэлцүүлгийн үе шатны хяналт

24.1.Хоёр дахь хэлэлцүүлгийн үе шатанд төсөлд тусгуулахаар гаргасан санал нь энэ хуулийн 23.1-д заасан шаардлагыг хангасан байх бөгөөд түүнд тавих хяналтыг Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 71 дугаар зүйлд заасны дагуу хэрэгжүүлнэ.

24.2.Хоёр дахь хэлэлцүүлгийн үе шатанд төсөлд тусгуулахаар гаргасан санал нь энэ хуулийн 23.1-д заасан шаардлагыг хангасан эсэхэд төсвийн хяналт, шинжилгээний асуудал хариуцсан нэгж дүн шинжилгээ хийж, дүгнэлт гаргаж, төсвийн төслийн хоёр дахь хэлэлцүүлгийн шатанд уг дүгнэлтийг гишүүдэд хүргүүлнэ.

24.3.Хоёр дахь хэлэлцүүлгийн үе шатанд Төсвийн хяналт, шинжилгээний асуудал хариуцсан нэгж нь Төсвийн зарлагын хяналтын дэд хороо болон Төсвийн байнгын хороог шаардлагатай тооцоо, мэдээллээр хангаж ажиллана.

25 дугаар зүйл.Төсвийн хэрэгжилтэд тавих хяналт

25.1.Улсын Их Хурал төсвийн хэрэгжилтэд тавих хяналтыг дараах байдлаар хэрэгжүүлнэ:

25.1.1.Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн гүйцэтгэлийн талаарх санхүү, төсвийн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүний илтгэл, нэгдсэн төсвийн гүйцэтгэл, Засгийн газрын санхүүгийн нэгтгэсэн тайлангийн талаарх аудитын дүгнэлтийг хэлэлцэх;

25.1.2.шаардлагатай гэж үзвэл энэ хуульд болон Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуульд заасны дагуу тухайн жилийн төсвийн хуулийн хэрэгжилтийн талаар төсвийн хяналтын сонсгол зохион байгуулах;

25.1.3.шаардлагатай гэж үзвэл төсвийн хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийг хянан шалгах ажлын хэсэг байгуулан ажиллуулах, дүнг сонсох, хэлэлцэх;

25.1.4.хуульд заасан бусад хэлбэр.

25.2.Тухайн жилийн нэгдсэн төсвийн гүйцэтгэл нь төсвийн хууль тогтоомжид нийцсэн эсэх, түүнчлэн тухайн жилийн улсын хөгжлийн жилийн төлөвлөгөөнд заасан зорилго, зорилт, төсөл, арга хэмжээг хэрэгжүүлсэн эсэхэд Улсын Их Хурал хяналт тавина.

25.3.Сар, улирал, хагас жилийн нэгдсэн төсвийн гүйцэтгэлийг эрх бүхий байгууллага, албан тушаалтан Улсын Их Хуралд тухай бүр ирүүлэх бөгөөд хагас жилийн нэгдсэн төсвийн гүйцэтгэлд ажлын 14 өдрийн дотор төсвийн хяналт шинжилгээний асуудал хариуцсан нэгж дүн шинжилгээ хийж, дүгнэлт, саналын хамт Улсын Их Хурлын гишүүд, холбогдох Байнгын хороо, Төсвийн зарлагын хяналтын дэд хороонд хүргүүлнэ. Холбогдох Байнгын хороо, Төсвийн зарлагын хяналтын дэд хороо шаардлагатай гэж үзвэл төсвийн гүйцэтгэлийн явцын тайланг хэлэлцэж болно.

25.4.Улсын Их Хурал энэ хуулийн 25.1.1-д заасан жилийн төсвийн гүйцэтгэл, Засгийн газрын санхүүгийн нэгтгэсэн тайланд хийсэн аудитын тайлан, дүгнэлтийг хэлэлцээд шаардлагатай гэж үзвэл Засгийн газарт төсвийн хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний талаар тодорхой чиглэл өгч болно.

25.5.Засгийн газар энэ хуулийн 25.4-т заасан Улсын Их Хурлын тогтоолыг биелүүлэхээр авч хэрэгжүүлсэн арга хэмжээ болон үр дүнгийн талаар уг тогтоолд заасан хугацаанд Улсын Их Хуралд танилцуулах үүрэгтэй.

ЗУРГАДУГААР БҮЛЭГ ХЯНАЛТЫН СОНСГОЛ

26 дугаар зүйл.Монгол Улсын Их Хурлын хяналтын сонсголын төрөл

26.1.Улсын Их Хурлын хяналтын сонсгол дараах төрөлтэй байна:

- 26.1.1.хүний эрх, эрх чөлөөг хангахтай холбоотой хяналтын сонсгол;
- 26.1.2.төсвийн хяналтын сонсгол;
- 26.1.3.ерөнхий хяналтын сонсгол;
- 26.1.4.нэр дэвшигчийн сонсгол.

26.2.Улсын Их Хурлын хяналтын сонсголыг энэ хууль, Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуульд заасан журмын дагуу холбогдох Байнгын, дэд хороо зохион байгуулна.

26.3.Улсын Их Хурлын хяналтын сонсголыг нээлттэй, хаалттай хэлбэрээр зохион байгуулах бөгөөд хувь хүн, байгууллага, төрийн нууцад хамаарах болон үндэсний аюулгүй байдлыг хангахтай холбоотойгоос бусад асуудлаар сонсголыг хаалттай явуулахыг хориглоно.

26.4.Холбогдох Байнгын хороо, Төсвийн зарлагын хяналтын дэд хороо хяналтын сонсголын тайлан, хяналтын сонсгол явуулсан талаарх санал, дүгнэлт гаргаж, нэгдсэн хуралдаанд оруулж болно.

26.5.Энэ хуулийн 26.4-т заасан санал, дүгнэлтийг нэгдсэн хуралдаан хэлэлцээд Улсын Их Хурлаас тодорхой шийдвэр гаргах шаардлагатай гэж үзвэл холбогдох Байнгын хороонд энэ талаар чиглэл өгч болно.

26.6.Холбогдох Байнгын хороо энэ хуулийн 26.5-д заасан нэгдсэн хуралдаанаас өгсөн чиглэлийн дагуу хууль, Улсын Их Хурлын бусад шийдвэрийн төсөл боловсруулж санал, дүгнэлтийн хамт нэгдсэн хуралдаанд танилцуулна.

27 дугаар зүйл. Хүний эрх, эрх чөлөөг хангахтай холбоотой хяналтын сонсгол

27.1. Хүний эрх, эрх чөлөөг хангах, хамгаалахтай холбоотой хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийг хангуулах, үр нөлөөг сайжруулах, хүний эрх, эрх чөлөөг хангах, хамгаалах чиг үүрэг бүхий төрийн байгууллага, албан тушаалтны үйл ажиллагаанд илэрсэн зөрчил, дутагдлыг арилгуулах, мэдээлэл авах, үнэлэх зорилгоор хяналтын сонсгол явуулна.

27.2. Хүний эрх, эрх чөлөөг хангахтай холбоотой хяналтын сонсголыг хийх хүсэлтээ иргэн, хуулийн этгээд тухайн асуудал эрхэлсэн Байнгын болон дэд хороонд, эсхүл цөөнхийн бүлэгт хандан гаргана.

27.3. Эрх, хууль ёсны ашиг сонирхол нь хөндөгдөж байгаа иргэн, хуулийн этгээдийн гаргасан хүсэлтийг тухайн асуудал эрхэлсэн Байнгын болон дэд хороо хэлэлцэн хүлээн авсан, цөөнхийн бүлэг хүсэлт гаргасан, эсхүл Улсын Их Хурлын 15-аас доошгүй гишүүн хүсэлт гаргасан бол хүний эрх, эрх чөлөөг хангахтай холбоотой хяналтын сонсголыг Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуульд заасны дагуу зохион байгуулна.

27.4. Улсын Их Хурлын 15-аас доошгүй гишүүний санаачилснаар хүний эрх, эрх чөлөөг хангахтай холбоотой хяналтын сонсгол явуулах бөгөөд Хүний эрхийн Үндэсний Комиссоор дүгнэлт гаргуулна

28 дугаар зүйл. Төсвийн хяналтын сонсгол

28.1. Улсын Их Хурал төсвийн болон холбогдох хууль тогтоомжийн хэрэгжилт, тухайн жилийн төлөвлөгөө, төсвийн болон төсвийн хүрээний мэдэгдлийн төсөл, төсвийн гүйцэтгэлээр төсвийн хяналтын сонсгол явуулж болно.

28.2. Төсвийн хяналтын сонсголыг Төсвийн байнгын хороо, Эдийн засгийн байнгын хороо, Төсвийн зарлагын хяналтын дэд хороо, цөөнхийн бүлэг санаачилна. Хэрэв Улсын Их Хурлын 15-аас доошгүй гишүүн төсвийн хяналтын сонсгол явуулах хүсэлт гаргасан бол төсвийн хяналтын сонсгол явуулна.

28.3. Төсвийн хяналтын сонсгол явуулахдаа тухайн асуудлаарх аудитын тайлан, дүгнэлтийг сонсоно.

28.4. Төсвийн хяналтын сонсгол явуулах санал гаргах, зохион байгуулахтай холбоотой харилцаанд энэ хууль, Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийг баримтална.

29 дүгээр зүйл. Ерөнхий хяналтын сонсгол

29.1. Улсын Их Хурал хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийг дүгнэх, хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэх чиг үүрэг бүхий байгууллага, түүний удирдах албан тушаалтны үйл ажиллагаанд хяналт тавих зорилгоор ерөнхий хяналтын сонсголыг явуулна.

29.2.Улсын Их Хурал нь дараах тохиолдолд ерөнхий хяналтын сонсголыг Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуульд заасны дагуу заавал явуулна:

29.2.1.Монгол Улсын Ерөнхийлөгчөөс хүсэлт гаргасан;

29.2.2.Улсын Их Хурлын 15-аас доошгүй гишүүн хүсэлт гаргасан;

29.2.3.Байнгын, дэд хорооны нийт гишүүний олонх, эсхүл цөөнхийн бүлэг хүсэлт гаргасан;

29.2.4.эрх, хууль ёсны ашиг сонирхол нь хөндөгдөж байгаа иргэн, хуулийн этгээдийн ерөнхий хяналтын сонсгол явуулах хүсэлтийг тухайн асуудал эрхэлсэн Байнгын, дэд хороо хэлэлцэн хүлээн авсан;

29.2.5.хуульд тусгайлан сонсгол явуулахаар заасан тохиолдолд.

30 дугаар зүйл.Нэр дэвшигчийн сонсгол

30.1.Эрх бүхий этгээдээс хуульд заасны дагуу санал болгосон нэр дэвшигчтэй холбогдуулан Улсын Их Хурлаас дараах нэр дэвшигчийн сонсгол явуулна:

30.1.1.Үндсэн хуулийн цэцийн гишүүн, Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн шүүгч бус гишүүн, Шүүхийн сахилгын хорооны шүүгч бус гишүүн, Хүний эрхийн Үндэсний Комиссын гишүүн, Эрүү шүүлтээс урьдчилан сэргийлэх асуудал эрхэлсэн гишүүн, Авлигатай тэмцэх газрын дарга, дэд дарга, Сонгуулийн ерөнхий хорооны гишүүн, Олон нийтийн радио, телевизийн Үндэсний зөвлөлийн гишүүн, Төрийн албаны зөвлөлийн гишүүн, Монгол Улсын Ерөнхий аудитор, Монголбанкны Ерөнхийлөгч, Тэргүүн дэд, Дэд ерөнхийлөгч, Санхүүгийн зохицуулах хорооны дарга, гишүүн, Санхүүгийн зохицуулах хорооны Хяналтын зөвлөлийн дарга, гишүүн Үндэсний статистикийн хорооны дарга, Үндэсний статистикийн хорооны зөвлөлийн гишүүн, Монголбанкны Хяналтын зөвлөлийн дарга, гишүүн, Монголбанкны Мөнгөний бодлогын хорооны гишүүн, Төсвийн тогтвортой байдлын зөвлөлийн гишүүний албан тушаалд томилуулахаар Улсын Их Хуралд санал болгосон нэр дэвшигчийн талаарх томилгооны сонсгол;

30.1.2. Улсын Их Хурлаас нэр дэвшигчийн сонсгол явуулахаар хуульд тусгайлан заасан, эсхүл Улсын Их Хурал танилцах, зөвшилцөх, томилохоор хуульд заасан албан тушаалтны хувьд танилцах, зөвшилцөх, томилгооны сонсгол явуулахаар Улсын Их Хурлын 15-аас доошгүй гишүүн хүсэлт гаргасан бол.

30.2.Нэр дэвшигчийн сонсгол нь баримт, мэдээлэлд үндэслэсэн, талуудын оролцоог тэнцвэртэй хангасан байх бөгөөд нэр дэвшигчийн хэрэгжүүлэхээр дэвшүүлж байгаа санал, тухайн албан тушаалд тавигдах боловсрол, мэргэжил, мэргэшил, туршлага, мэдлэг, ур чадвар, ёс зүй, хуульд заасан бусад шаардлага хангасан эсэхийг нээлттэй хэлэлцэж, олон нийт нэр дэвшигчийн талаар мэдэх эрхийг хангахад чиглэнэ.Нэр дэвшигчийн хувь хүний нууцад хамаарах мэдээллийг хаалттай хэлэлцэнэ.

30.3.Нэр дэвшигчийн сонсголыг Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуульд заасан эрхлэх асуудлын хүрээнд холбогдох Байнгын хороо /цаашид "Байнгын хороо" гэх/ явуулна.

30.4.Нэр дэвшигчийн сонсгол явуулахад энэ хууль, Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай болон холбогдох бусад хууль тогтоомжийг удирдлага болгоно.

30.5.Байнгын хорооны гишүүн нь Нийтийн албанд нийтийн болон хувийн ашиг сонирхлыг зохицуулах, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хуулийн⁷ 3.1.5-д заасны дагуу нэр дэвшигчтэй хамаарал бүхий этгээд бол энэ тухайгаа сонсгол эхлэхээс өмнө нийтэд мэдэгдэх үүрэгтэй.

30.6.Нэр дэвшигчийн дэлгэрэнгүй танилцуулга, томилогдсон тохиолдолд хийх ажил, нэр дэвшсэн үндэслэл, тухайн албан тушаалд тавих хуульд заасан нийтлэг болон тусгай шаардлагын талаарх мэдээллийг авах маягтын загварыг холбогдох Байнгын хороо батална.

30.7.Энэ хуулийн 30.6-д заасан загварт дурдсан мэдээллийг нэр дэвшигчээс өөрөөс нь гаргуулна.

31 дүгээр зүйл.Хяналтын сонсголыг хүчинтэйд тооцох

31.1.Байнгын, дэд хорооны гишүүдийн олонх хүрэлцэн ирснээр хяналтын сонсголыг хүчинтэйд тооцно.

31.2.Хяналтын сонсголд оролцох албан тушаалтан хүндэтгэн үзэх шалтгаангүйгээр хүрэлцэн ирээгүй нь сонсголыг хойшлуулах үндэслэл болохгүй.

ДОЛДУГААР БҮЛЭГ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ХЯНАН ШАЛГАХ ТҮР ХОРОО

Нэгдүгээр дэд бүлэг Хянан шалгах түр хорооны эрх зүйн байдал

32 дугаар зүйл.Хянан шалгах түр хороог байгуулах, татан буулгах

32.1.Үндсэн хуулийн Хорин наймдугаар зүйлийн 2 дахь хэсэгт заасан хуулийн биелэлтийг хангахтай холбоотой нийтийн ашиг сонирхлыг хөндсөн тодорхой асуудлаар Улсын Их Хурлын нийт гишүүний дөрөвний нэгээс доошгүй нь хянан шалгах түр хороо байгуулах санал тавибал цөөнхийн төлөөллийг оролцуулан Улсын Их Хурлын тогтоолоор уг хороог заавал байгуулна.

32.2.Энэ хуулийн 32.1-д заасан асуудлаар Улсын Их Хуралд тогтоолын төсөл өргөн мэдүүлэх бөгөөд тогтоолын төсөлд хянан шалгах түр хорооны тусгай шалгалтын сэдэв, хүрээ хязгаар, тухайн асуудлаар хянан шалгах түр хороо байгуулах болсон үндэслэлийг тодорхой тусгана.

32.3.Тогтоолын төслийг энэ хуулийн 32.2-т заасны дагуу өргөн мэдүүлсэн бол Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 33 дугаар зүйлд заасан дэгийн дагуу чуулганы хуралдааны хэлэлцэх асуудлын дарааллыг

⁷ Нийтийн албанд нийтийн болон хувийн ашиг сонирхлыг зохицуулах, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хууль "Төрийн мэдээлэл" эмхэтгэлийн 2012 оны 08 дугаарт нийтлэгдсэн.

харгалзахгүйгээр даруй хэлэлцэж, хянан шалгах түр хороо байгуулах тогтоол батална.

32.4.Тогтоолын төслийг холбогдох Байнгын хороо хэлэлцэж хянан шалгах түр хорооны тусгай шалгалтын сэдэв, хүрээ хязгаар Үндсэн хуульд харшилсан эсэх талаар санал, дүгнэлт гаргаж, нэгдсэн хуралдаанд оруулна.

32.5.Улсын Их Хурал тогтоолын төсөлд тусгасан хянан шалгах түр хорооны тусгай шалгалтын сэдэв, хүрээ хязгаарыг зөвхөн дараах үндэслэлээр өөрчилж болно:

32.5.1.Үндсэн хуульд харшилсан гэж холбогдох Байнгын хорооны санал, дүгнэлт гарсан;

32.5.2.санаачлагч гишүүд санал нэгдэн зөвшөөрсөн.

32.6.Хянан шалгах түр хорооны тусгай шалгалтын сэдэв, хүрээ хязгаарыг өөрчлөхөөр бол энэ хуулийн 32.5-д заасан үндэслэлээр Улсын Их Хурлын тогтоолоор өөрчилнө.

32.7.Хянан шалгах түр хороог зургаан сар хүртэл хугацаагаар байгуулна. Шаардлагатай бол мөн хугацаагаар нэг удаа сунгаж болно.

32.8.Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 28.5-т заасан үндэслэлээр Хянан шалгах түр хороог байгуулахгүй.

32.9.Хянан шалгах түр хороо нь нийтийн ашиг сонирхлыг хөндсөн тодорхой асуудлыг энэ хуулийн 34.1-д заасан бүрэн эрхийг хэрэгжүүлэх замаар хянан шалгаж, дүнг тогтоосон хугацаанд Улсын Их Хуралд тайлагнах үүрэгтэй.

32.10.Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 28 дугаар зүйлд заасан үндэслэлээр Хянан шалгах түр хороог татан буугдсанд тооцно.

32.11.Хянан шалгах түр хороо /цаашид энэ бүлэгт “түр хороо” гэх/-ны үйл ажиллагаа нь хууль тогтоомжийн биелэлтийг хянан шалгах Улсын Их Хурлын эрх хэмжээний хүрээнд байна. Хянан шалгах түр хорооноос шүүх болон эрх бүхий бусад байгууллагын хэрэг, маргаан хянан шийдвэрлэх ажиллагаанд саад учруулах, хөндлөнгөөс оролцох, заавар өгөхийг хориглоно.

33 дугаар зүйл.Түр хорооны бүрэлдэхүүн

33.1.Түр хороо 7-31 хүртэлх гишүүний бүрэлдэхүүнтэй байх бөгөөд гишүүн үйл ажиллагаагаа явуулж байгаа нэгээс дээш түр хорооны бүрэлдэхүүнд орж ажиллахгүй.

33.2.Түр хорооны бүрэлдэхүүнийг тогтоохдоо Улсын Их Хурал дахь олонх, цөөнхийн төлөөллийг хувь тэнцүүлэх боловч түр хорооны бүрэлдэхүүний гуравны нэгээс доошгүй нь цөөнхийн төлөөлөл байх, Улсын Их Хурал дахь нам, эвсэл бүрийн төлөөллийг оролцуулах зарчмыг баримтална.

33.3.Гишүүн нь тусгай шалгалттай холбоотой асуудлаар Нийтийн албанд нийтийн болон хувийн ашиг сонирхлыг зохицуулах, ашиг сонирхлын зөрчлөөс

урьдчилсан сэргийлэх тухай хуульд заасан ашиг сонирхлын зөрчил үүсэхээр бол уг гишүүнийг түр хорооны бүрэлдэхүүнд оруулахыг хориглоно.

33.4.Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 10.1, 10.2-т заасан олонх, 10.3-т заасан цөөнхийн төлөөлөл энэ хуулийн 33.2-т заасан зарчмын дагуу түр хорооны бүрэлдэхүүнд оруулах, тусгай шалгалттай холбоотой асуудлаар ашиг сонирхлын зөрчилгүй гишүүдийн нэрийг өөрөө тогтоож, холбогдох Байнгын хороонд хүргүүлнэ. Байнгын хороо ирүүлсэн нэрийг өөрчлөхгүйгээр хэлэлцэнэ.

33.5.Нийтийн албанд нийтийн болон хувийн ашиг сонирхлыг зохицуулах, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хуулийн 8.1-д заасныг үндэслэн түр хорооны бүрэлдэхүүнд орох гишүүний ашиг сонирхлын зөрчилгүй болохыг илэрхийлсэн мэдэгдлийг холбогдох Байнгын хорооны хуралдаанд уншиж сонсгоно.

33.6.Гишүүн түр хорооны хуралдаанаар хэлэлцэж байгаа асуудалтай холбоотой ашиг сонирхлын зөрчилтэй гэж үзвэл Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 10.10-т заасны дагуу шийдвэрлүүлнэ.

33.7.Түр хорооны даргыг түр хорооны хуралдаанд оролцсон гишүүдийн олонхын саналаар сонгоно. Түр хорооны тусгай шалгалтын сэдвээс хамааран шаардлагатай гэж үзвэл түр хорооны даргыг түр хорооны бүрэлдэхүүнд орсон цөөнхийн төлөөллөөс сонгоно.

34 дүгээр зүйл.Түр хорооны бүрэн эрх

34.1.Түр хороо нь Байнгын хорооны нийтлэг бүрэн эрхээс гадна дараах бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:

34.1.1.нотлох баримтыг дараах аргаар цуглуулна:

34.1.1.а.нотлох баримтыг нийтийн сонсголоор шинжлэн судалж, үнэлэх;

34.1.1.б.төрийн байгууллагаас нотлох баримт гаргуулж авах;

34.1.1.в.нотлох баримт гаргаж өгөх тухай хүсэлт гаргах;

34.1.1.г.нотлох баримт гаргаж өгөхийг хүн, хуулийн этгээдээс шаардах;

34.1.1.д.гэрчээр дуудах, гэрчээс мэдүүлэг авах, асуулт тавих;

34.1.1.е.шинжээч томилох, тайлбар, мэдүүлэг авах;

34.1.1.ё.нөхцөл байдалтай газар дээр нь танилцах, тэмдэглэл үйлдэх.

34.1.2.хянан шалгагч томилох;

34.1.3.бичиг баримтад дүн шинжилгээ хийх;

34.1.4.тайлан, санал, дүгнэлтээ Улсын Их Хуралд танилцуулах;

34.1.5.энэ хуульд заасныг зөрчсөн үйлдэл, эс үйлдэхүй гаргасан этгээдэд хариуцлага тооцуулахаар эрх бүхий байгууллага, албан тушаалтанд холбогдох саналаа хүргүүлэх;

34.1.6.хуульд заасан бусад.

34.2.Түр хорооны үйл ажиллагаанд мэргэжил, арга зүй, зохион байгуулалтын туслалцаа үзүүлэх үүрэг бүхий ажлын албыг Улсын Их Хурлын Ерөнхий нарийн бичгийн дарга тухай бүр байгуулна.

35 дугаар зүйл.Түр хорооны үйл ажиллагааны зохион байгуулалт

35.1.Түр хороо энэ хуулийн 54.1-д заасан болон зохион байгуулалтын асуудлыг хуралдаанаараа шийдвэрлэж, нотлох баримтыг сонсголоор шинжлэн судална. Түр хорооны даргын санаачилгаар, эсхүл түүний нийт гишүүний дөрөвний нэгээс доошгүй нь шаардсанаар түр хорооны хуралдааныг хуралдуулна.

35.2.Түр хорооны хуралдааныг нийт гишүүний олонх хүрэлцэн ирснээр хүчинтэйд үзнэ.

35.3.Энэ хуульд өөрөөр заагаагүй бол түр хорооны хуралдаанд оролцсон гишүүдийн олонхын саналаар асуудлыг шийдвэрлэнэ.

35.4.Түр хорооны шийдвэр тогтоол хэлбэртэй байна. Түр хороо зөвхөн өөрийн үйл ажиллагааг зохион байгуулахтай холбоотой асуудлаар тогтоол батална.

35.5.Түр хорооны хуралдааныг хуралдуулахаас гурваас доошгүй хоногийн өмнө түүний хэлэлцэх асуудал, хуралдааны товыг гишүүдэд урьдчилан мэдэгдэнэ.

35.6.Хуульд өөрөөр заагаагүй бол түр хорооны хуралдааныг нээлттэй явуулна.

35.7.Түр хорооны дарга дараах чиг үүргийг хэрэгжүүлнэ:

35.7.1.түр хорооны үйл ажиллагааг зохион байгуулах, уялдуулан зохицуулах;

35.7.2.түр хорооны хуралдаан, сонсголыг даргалах;

35.7.3.түр хорооны хуралдаан, сонсголын бэлтгэлийг хангуулах, шийдвэрийг баталгаажуулах, түүний биелэлтэд хяналт тавих;

35.7.4.түр хорооноос эрх олгосны дагуу нотлох баримтыг шинжлэх судлах сонсголд нэмж дуудах гэрчийн нэрсийг сонсгол болохоос долоогоос доошгүй хоногийн өмнө шийдвэрлэх;

35.7.5.түр хороог төлөөлөх;

35.7.6.энэ хуульд заасан бусад үүрэг.

Хоёрдугаар дэд бүлэг Нотлох баримт

36 дугаар зүйл.Нотлох баримт

36.1.Улсын Их Хурлын тогтоолд заасан хяналт шалгалтыг явуулахад ач холбогдол бүхий, энэ хуульд заасан үндэслэл, журмын дагуу олж авсан аливаа баримтат мэдээллийг нотлох баримт гэнэ.

36.2. "Баримтат мэдээлэл"-д гэрчийн мэдүүлэг, шинжээчийн дүгнэлт, тайлбар, мэдүүлэг, хянан шалгагчийн тайлан, дүгнэлт, тайлбар, мэдүүлэг, холбогдох байгууллага, албан тушаалтан, хүн, хуулийн этгээдээс ирүүлсэн баримт мэдээлэл, баримт бичиг, бичгийн хэлбэртэй бусад баримт, хуульд заасны дагуу бэхжүүлсэн кино ба гэрэл зураг, зураглал, дууны, дүрсний, дуу-дүрсний бичлэг, хэрэв тухайн асуудлаар өмнө нь хэрэг бүртгэх, мөрдөн байцаах, шүүн таслах ажил явуулсан бол хуулиар зөвшөөрөгдсөн хэмжээнд мөрдөн шалгах ажиллагааны болон шүүх хуралдааны тэмдэглэл, энэ хуульд заасны дагуу цуглуулсан бусад баримт хамаарна.

37 дугаар зүйл. Түр хорооны шийдвэр

37.1. Түр хорооны хуралдаанаар тусгай шалгалтын сэдвийн хүрээнд хамаарах нотлох баримтыг цуглуулах, гэрчээр дуудах, шинжээч, хянан шалгагчийг томилох асуудлыг хэлэлцэн шийдвэрлэж, тогтоол батална. Санал хураалтаар цөөнх болсон гишүүн тухайн асуудлаар үндэслэлээ дэлгэрэнгүй тайлбарлаж, гурав хүртэл удаа санал хураалгаж болно.

38 дугаар зүйл. Гэрчээр дуудах

38.1. "Гэрч" гэж тусгай шалгах асуудал, үйл баримтыг нягтлан тодруулахад ач холбогдол бүхий нөхцөл байдлыг мэдэж байгаа хүнийг хэлнэ.

38.2. Түр хороо гэрчийг дуудан ирүүлж, сонсголд биечлэн оролцуулж мэдүүлэг авна. Гэрч хүндэтгэн үзэх шалтгааны улмаас сонсголд биечлэн оролцох боломжгүй бол түүний мэдүүлгийг бичгээр авахаар түр хороо шийдвэрлэж болно.

38.3. Гэрч түр хорооны дуудсанаар хүрэлцэн ирэх, үнэн зөв мэдүүлэх үүрэгтэй.

38.4. Түр хороо гэрчээр дуудах тухай мэдэгдэх хуудсыг гэрчид сонсгол эхлэхээс ажлын гурваас доошгүй өдрийн өмнө хүргүүлэх үүрэгтэй. Гэрчээр дуудах тухай мэдэгдэлд тусгай шалгалтын сэдэв, мэдүүлэг авах асуудал, сонсгол болох он, сар, өдөр, цаг, минут, газар, эрх зүйн туслалцаа авах болон бусад эрх, үүрэг, мэдүүлэг өгөөгүй буюу зайлсхийсний улмаас үүсэх үр дагаврын талаар тусгана.

38.5. Сонсголд гэрчээр оролцогчид мэдэгдэх хуудсыг түүний оршин суугаа болон ажлын газрын хаягийн дагуу биечлэн хүргэх, биечлэн хүргэх боломжгүй бол утас, цахим хаяг, шуудангаар мэдэгдэж баримтжуулна.

38.6. Гэрчээр оролцогч зөвшөөрсөн бол мэдэгдэх хуудсыг бусад этгээдэд хүлээлгэн өгч болно.

38.7. Гэрч хүндэтгэн үзэх шалтгаантай бол энэ талаар сонсгол болохоос ажлын нэгээс доошгүй өдрийн өмнө түр хороонд бичгээр заавал мэдэгдэх бөгөөд хүндэтгэх үзэх шалтгааныг нотолсон баримтыг түүнд хавсаргана.

38.8. Энэ хуулийн 38.7-д заасан "хүндэтгэн үзэх шалтгаан" гэдэгт хорио цээрийн дэглэм тогтоогдсон, байгалийн болон нийтийг хамарсан бусад гамшиг тохиолдсон, албан томилолттой байгаа, эрүүл мэндийн шалтгаантай, гадаадад удаан хугацаагаар оршин суугаа зэрэг хувь хүнээс өөрөөс нь үл хамаарах нөхцөл байдлыг ойлгоно.

38.9.Гэрч дараах тохиолдолд мэдүүлэг өгөхөөс татгалзах эрхтэй:

38.9.1.гэрчээс асуусан асуултад хариулах нь тухайн гэрчийг, эсхүл түүний гэр бүлийн гишүүд, эцэг эх, үр хүүхдийг гэмт хэрэгт буруутгаж болзошгүй нөхцөл үүссэн;

38.9.2.хуульд өөрөөр заагаагүй бол хуульч, өмгөөлөгч болон бусад этгээд нь мэргэжлийн үүргээ гүйцэтгэх явцад мэдэж нууцлалыг хадгалах үүрэг хүлээсэн үйл баримтын талаар.

38.10.Гэрч энэ хуулийн 38.9-д заасны дагуу мэдүүлэг өгөхөөс татгалзах үндэслэлээ тайлбарлах бөгөөд татгалзлыг хүлээн авах эсэхийг түр хороо шийдвэрлэнэ.

38.11.Гэрч мэдүүлэг өгөхтэй холбоотой зардлаа нотолсны үндсэн дээр улсын төсвөөс нөхөн төлүүлэх эрхтэй.

38.12.Гэрчид мэдэгдэх хуудсыг хүргүүлэх ажлыг Тамгын газар зохион байгуулах бөгөөд холбогдох төрийн байгууллага дэмжлэг үзүүлнэ.

38.13.Гэрчид мэдэгдэх хуудсыг хүргүүлэхтэй холбоотой энэ хуулиар зохицуулаагүй бусад харилцаанд Захиргааны хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуульд⁸ заасан журмыг жишиг болгоно.

38.14.Хяналт шалгалтын явцад гэрчийн амь нас, эрүүл мэндийг хамгаалах, тэдгээрийг мэдээллээр хангах, дэмжлэг, туслалцаа үзүүлэх ажиллагааг Гэрч, хохирогчийг хамгаалах тухай хуулийн⁹ дагуу явуулна.

39 дүгээр зүйл.Хянан шалгагчийг томилох

39.1.Түр хорооны хуралдаанд оролцсон гишүүдийн гуравны хоёроос доошгүйн саналаар хянан шалгагчийг томилж, ажлын даалгаврыг батална.

39.2.Хянан шалгагч нь сүүлийн таван жил улс төрийн албан тушаал болон улс төрийн намын удирдах албан тушаал эрхэлж байгаагүй, эрүүгийн хариуцлага хүлээж байгаагүй, тухайн асуудлаар ашиг сонирхлын зөрчилгүй, мэргэжлийн дүгнэлт гаргах чадвартай, гурваас доошгүй жил тухайн чиглэлээр мэргэжлийн үйл ажиллагаа явуулсан туршлагатай Монгол Улсын иргэн, хуулийн этгээд байна.

39.3.Хянан шалгагч нь энэ хуулийн 39.1-д заасан даалгаврын хүрээнд доор дурдсан ажиллагааг хараат бусаар явуулах бүрэн эрхтэй:

39.3.1.шаардлагатай нотлох баримтыг бүрдүүлэх;

39.3.2.нотлох баримт гаргаж өгөхийг шаардах;

39.3.3.тухайн асуудалд холбогдох этгээдээс тайлбар авах;

39.3.4.нөхцөл байдалтай газар дээр нь танилцах, тэмдэглэл үйлдэх;

⁸ Захиргааны хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хууль "Төрийн мэдээлэл" эмхэтгэлийн 2016 оны 09 дугаарт нийтлэгдсэн.

⁹ Гэрч, хохирогчийг хамгаалах тухай хууль "Төрийн мэдээлэл" эмхэтгэлийн 2013 оны 13 дугаарт нийтлэгдсэн.

39.3.5.сонсголд оролцох гэрчийн нэрсийг шинжээчтэй хамтран гаргаж, сонсгол болохоос 14-өөс доошгүй хоногийн өмнө түр хороонд танилцуулж, шийдвэрлүүлэх;

39.3.6.бичиг баримтад дүн шинжилгээ хийх, тайлан гаргах.

39.4.Хяналт шалгалтын явцад нотлох баримт гаргуулах шаардлагатай гэж үзвэл хянан шалгагч энэ хуулийн 37.1-д заасны дагуу тогтоол гаргуулах саналаа түр хороонд оруулна.

39.5.Хянан шалгагч нь түр хорооны өмнө ажлаа хариуцах бөгөөд олон нийтэд зориулсан мэдээлэл хийхгүй.

39.6.Хянан шалгагч нь тусгай шалгалтын дүнд үндэслэн тайланг бичгээр гаргаж, сонсголд амаар танилцуулах бөгөөд уг тайлантай танилцах боломжийг түр хорооны гишүүн бүрд олгоно. Түр хорооноос авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээний талаарх зөвлөмжийг тайланд тусгаж болно.

39.7.Хянан шалгагч энэ хуулиар хүлээсэн үүргээ ноцтой зөрчсөн бол түр хорооны нийт гишүүний гуравны хоёроос доошгүйн саналаар түүнийг огцруулна.

39.8.Хянан шалгагч тусгай шалгалттай холбоотой асуудлаар ашиг сонирхлын зөрчилгүй гэдгээ илэрхийлсэн мэдэгдлийг түр хороонд гаргах бөгөөд түр хорооны хуралдаанд уншиж сонсгоно.

39.9.Хянан шалгагч Төрийн болон албаны нууцын тухай хуулийн 23.1-д заасан журмын дагуу төрийн болон албаны нууцтай танилцах эрхийн зөвшөөрөл авч, баримт мэдээлэл, нууц задруулахгүй байх баталгааг гаргана.

39.10.Хувь хүн нь шинжээч, хянан шалгагчаар томилогдсон тохиолдолд ашиг сонирхлын зөрчилгүй гэдгээ илэрхийлэх, зөрчил үүссэн тухай мэдэгдлийн маягт, түүнийг бүртгэх, хянан шалгах, хадгалах журмыг Улсын Их Хурлын Хууль зүйн байнгын хороо батална.

40 дүгээр зүйл.Шинжээч томилох

40.1.Түр хороо нь тусгай шалгалтын явцад тусгай мэдлэг зайлшгүй шаардагдах асуудлаар дүгнэлт гаргуулахаар уг асуудлаар мэргэшсэн, хувийн ашиг сонирхлын зөрчилгүй хувь хүн болон төрийн албан хаагчийг шинжээчээр томилох бөгөөд дүгнэлт гаргах хугацааг тухайн шинжээчтэй тохиролцон тогтоож, ажлын даалгаврыг батална.

40.2.Шинжээч тогтоосон хугацааны дотор тухайн асуудлыг тал бүрээс нь бүрэн, бодитой, хараат бусаар шинжилж, үнэн зөв дүгнэлтийг бичгээр гаргах бөгөөд түр хороо хүсэлт тавибал сонсголд биечлэн оролцож амаар мэдүүлэг өгнө.

40.3.Шинжээч нь энэ хуулийн 38.9-д заасан үндэслэлээр дүгнэлт гаргахаас татгалзаж болно.

40.4.Энэ зүйлд өөрөөр заагаагүй бол шинжээчийг дуудан ирүүлэх болон холбогдох бусад харилцаанд энэ хуулийн 38 дугаар зүйлд заасан журмыг баримтална.

40.5.Шинжээч түр хорооны өмнө ажлаа хариуцах бөгөөд олон нийтэд зориулсан мэдээлэл хийхгүй. Шинжээчид энэ хуулийн 39.8, 39.9, 39.10 дахь заалт нэгэн адил хамаарна.

41 дүгээр зүйл.Бичмэл нотлох баримт

41.1.Түр хороо тусгай шалгалт явуулахад ач холбогдол бүхий бичгийн хэлбэртэй баримтыг бичмэл нотлох баримт гэнэ. Бичмэл нотлох баримт нь цахим хэлбэртэй байж болно.

41.2.Бичмэл нотлох баримтыг түр хороонд эх хувиар нь, хэрэв тухайн баримтын эх хувийг өгөх боломжгүй бол нотариатаар гэрчлүүлсэн хуулбарыг өгнө. Түр хороо шаардлагатай гэж үзвэл тухайн баримтын эх хувийг шаардан авах эрхтэй.

41.3.Төрийн байгууллага, хуулийн этгээд нь бичмэл нотлох баримтыг өөрийн байгууллагын архивын “хуулбар үнэн” гэсэн тэмдэг дарж баталгаажуулна.

41.4.Өмнө нь хуульд заасны дагуу цугларсан нотлох баримтын шаардлага хангасан материалыг хуулбарласан тохиолдолд бичмэл нотлох баримтыг нотлох баримтын шаардлага хангасан гэж үзнэ.

41.5.Түр хорооноос тайлан гаргасны дараа бичмэл баримтын эх хувийг түүнийг гаргаж өгсөн этгээд хүсвэл буцаан өгч болно. Харин уг баримтын нотариатаар гэрчлүүлсэн хуулбарыг тусгай-шалгалтын материалд үлдээнэ.

42 дугаар зүйл.Төрийн байгууллага, албан тушаалтнаас нотлох баримт гаргаж өгөх

42.1.Засгийн газар, яам, агентлаг, төрийн бусад байгууллага, төрийн өмчит үйлдвэрийн газар нь түр хорооноос эрх хэмжээнийхээ хүрээнд гаргасан хүсэлтийн дагуу түүний тогтоосон хугацааны дотор нотлох баримтыг бүрэн гүйцэд гаргаж өгөх үүрэгтэй.

42.2.Энэ хуулийн 42.1-д заасны дагуу ирүүлсэн нотлох баримт нь шаардлага хангаагүй гэж үзвэл түр хороо шаардлагад нийцүүлэн ирүүлэх хугацаатай үүрэг өгөх бөгөөд холбогдох байгууллага, албан тушаалтан албан бичигт заасан хугацааны дотор нэмэлт нотлох баримт гаргаж өгөх үүрэгтэй.

43 дугаар зүйл.Хүн, хуулийн этгээдээс нотлох баримт гаргаж өгөх

43.1.Хуульд өөрөөр заагаагүй бол түр хороо нь тусгай шалгалтад ач холбогдол бүхий нотлох баримтыг гаргаж өгөхийг хүн, хуулийн этгээдээс шаардах эрхтэй бөгөөд холбогдох этгээд түр хорооны тогтоосон хугацаанд, хуульд заасан хүрээнд тус шаардлагыг биелүүлэх үүрэгтэй.

43.2.Түр хороо, түүний гишүүн, хянан шалгагч, шинжээч бүрэн эрхээ хэрэгжүүлэх явцад байгууллага, хувь хүний нууцтай танилцсан бол тухайн байгууллага хувь хүний зөвшөөрөлгүйгээр, эсхүл хуульд зааснаас бусад тохиолдолд задруулж болохгүй.

Гуравдугаар дэд бүлэг Түр хорооны сонсгол

44 дүгээр зүйл.Нотлох баримтыг сонсох

44.1.Нотлох баримтыг энэ дэд бүлэгт заасны дагуу сонсголоор шинжлэн судална.

44.2.Түр хорооны гишүүдийн олонх хүрэлцэн ирснээр сонсголыг хүчинтэйд тооцно.

44.3.Нотлох баримтыг сонсгох ажиллагаанд энэ хуульд өөрөөр заагаагүй бол Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуульд заасан хяналтын сонсгол зохион байгуулах журмыг баримтална.

44.4.Сонсголыг доор дурдсанаас бусад тохиолдолд нээлттэй явуулж, олон нийтийн хэвлэл мэдээллийн хэрэгслээр шууд дамжуулна:

44.4.1.төр, байгууллага, хувь хүний нууцтай холбоотой асуудал;

44.4.2.гэрч, эсхүл гуравдагч этгээдийн хувийн амьдралтай холбоотой бөгөөд олон нийтэд мэдээлбэл түүний хууль ёсны ашиг сонирхлыг хохироох үйл баримт;

44.4.3.олон нийтэд мэдээлбэл Монгол Улсын язгуур ашиг сонирхол, үндэсний аюулгүй байдалд хохирол учруулах асуудал.

44.5.Энэ хуулийн 44.4-т заасан үндэслэлээр түр хорооны гишүүн нийтийн сонсголыг бүхэлд нь, эсхүл зарим хэсгийг хаалттай явуулах горимын санал гаргавал гишүүдийн олонхын саналаар шийдвэрлэх бөгөөд үндэслэлээ нийтэд танилцуулна.

45 дугаар зүйл.Сонсголыг товлон зарлах

45.1.Түр хороо сонсголын товыг нотлох баримтыг шинжлэн судлах сонсгол /цаашид "сонсгол" гэх/ болохоос 14-өөс доошгүй хоногийн өмнө хэвлэл, мэдээллийн хэрэгслээр нийтэд мэдээлнэ.

45.2.Нээлттэй сонсголд хэвлэл мэдээллийг тэнцвэртэй оролцуулах бөгөөд танхимын багтаамжид тохируулан иргэд, мэргэжлийн холбоо, төрийн бус байгууллагын төлөөллийг оролцуулна.

45.3.Энэ хуулийн 45.2-т заасан оролцогчид сонсголын явцад дуу, эсхүл дүрсний бичлэг хийх, зураг авахыг хориглоно.

46 дугаар зүйл.Сонсголыг нээх

46.1.Түр хорооны дарга, эсхүл түүний томилсон түр хорооны гишүүн сонсголыг даргалах бөгөөд сонсголыг нээж, сонсох асуудлын сэдэв, дараалал, дэгийг танилцуулна.

46.2.Сонсголын ирцийг Тамгын газар бүртгэж, ирээгүй гэрч, шинжээч, хянан шалгагч, ажиглагч болон холбогдох бусад этгээдэд сонсголын товыг мэдэгдсэн эсэх, ямар шалтгаанаар ирээгүй болохыг илтгэн танилцуулна.

46.3.Сонсгол даргалагч түр хорооны бүрэлдэхүүн, гэрч, шинжээч, хянан шалгагч, орчуулагч, хэлмэрч, ажиглагч болон бусад оролцогчдыг танилцуулна.

47 дугаар зүйл.Сонсголд оролцогчийн эрх, үүргийг тайлбарлах, дэг сахиулах

47.1.Сонсгол даргалагч гэрч, шинжээч, хянан шалгагч, бусад оролцогчид хууль сануулж, эрх, үүргийг нь танилцуулна.

47.2.Сонсголын танхимд орсон хэн бүхэн парламентыг хүндэтгэх үүрэгтэй бөгөөд сонсголын дэгийг сахих, сонсгол даргалагчийн хууль ёсны шийдвэрийг биелүүлэх үүрэгтэй.

47.3.Сонсгол даргалагч сонсголын дэг сахиулах бөгөөд дэг зөрчигчдөд сануулах, танхимаас хөөж гаргана.

48 дугаар зүйл.Нотлох баримтыг шинжлэн судлах дараалал

48.1.Сонсголыг үр дүнтэй явуулах, ялгаатай байр сууриудыг шударгаар илэрхийлэх боломж олгох, түр хорооны бүрэлдэхүүн дэх нам, эвслийн төлөөлөлд асуулт тавих эрхийг нь тэнцвэртэй эдлүүлэх үүднээс гэрч, шинжээч, хянан шалгагчаас мэдүүлэг, тайлбар авах, хянан шалгагчийн тайлан болон шинжээчийн дүгнэлтийг сонсгох, бичмэл болон бусад нотлох баримтыг уншиж сонсгох, шинжлэн судлах дарааллыг тогтооно.

48.2.Энэ хуулийн 48.1-д заасан дарааллыг түр хороо хуралдаанаараа шийдвэрлэнэ.

48.3.Нотлох баримтыг шинжлэн судлах зорилгоор гэрч, шинжээч, хянан шалгагч болон бусад оролцогчоос сонсгол даргалагч болон түр хорооны гишүүд асуулт асууж болно.

49 дүгээр зүйл.Гэрчийн мэдүүлэг сонсох

49.1.Сонсгол даргалагч гэрчийг танхимд оруулна. Хэрэв тусгай шалгалттай холбоотой тухайн асуудлаар хоёр ба түүнээс дээш гэрч байгаа бол гэрчийг тус тусад нь асууна. Сонсголд дуудагдсан гэрчийн мэдүүлгийг сонсох хүртэл түүнийг танхимаас түр гаргаж болно. Гэрчүүдийг хооронд нь харилцуулахгүй байлгах талаар сонсгол даргалагч шаардлагатай арга хэмжээ авна.

49.2.Сонсгол даргалагч гэрчээс мэдүүлэг авахын өмнө түүний биеийн байцаалт, эрх, үүргийг танилцуулж, тусгай шалгах асуудлын талаар мэдэх зүйлээ үнэн зөв мэдүүлэх үүрэгтэйг сануулж, мэдүүлэг өгөхөөс зайлсхийх, санаатайгаар худал мэдүүлбэл хүлээлгэх хариуцлагыг урьдчилан сануулна.

49.3.Гэрчийн мэдүүлэг сонссоны дараа хуралдаан даргалагч, түр хорооны гишүүд нотлох баримттай холбоотойгоор гэрчээс асуулт асууж, хариулт авна. Гэрчийн мэдүүлэг сонссоны дараа хуралдаан даргалагч, түр хорооны гишүүд асуулт тавина.

49.4.Хуралдаан даргалагч, түр хорооны гишүүд тусгай шалгалтын сэдэвтэй холбоогүй, тодорхойгүй, салаа утгатай, хөтөлсөн, гэмт хэрэгт буруутгасан, доромжилсон шинжтэй асуулт тавихыг хориглоно.

49.5.Гэрчид тавьсан асуулт нь энэ хуулийн 49.4-т заасан агуулгатай байвал сонсгол даргалагч тухайн асуултыг алгасаж, хариулт авахгүйгээр дараагийн асуултыг асууна. Асуултыг алгасах саналыг гэрч хуралдаан даргалагчид гаргаж болно. Асуултыг алгасах тухай гишүүд санал зөрөлдвөл тухайн асуултыг алгасах эсэхийг сонсголд оролцсон гишүүдийн гуравны хоёроос доошгүйн саналаар шийдвэрлэнэ.

49.6.Гэрчүүдийн мэдүүлэгт ноцтой зөрүү байвал сонсголын явцад тэдгээрийг нүүрэлдүүлэн мэдүүлэг авч болно. Түр хорооны гишүүн нь мэдүүлгийн зөрүүтэй байдлыг гаргаж тавих, үүнтэй холбогдуулан нэмэлт асуулт асуух, эсхүл давтан асуух эрхтэй.

49.7.Энэ хуульд өөрөөр заагаагүй бол гэрчээс мэдүүлэг авахтай холбоотой бусад харилцаанд Захиргааны хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуульд заасан журмыг жишиг болгоно.

50 дугаар зүйл.Хянан шалгагчийн тайланг сонсгох

50.1.Хянан шалгагчийн тайланг уншиж сонсгоно.

50.2.Хянан шалгагч сонсголд биечлэн оролцож байгаа бол өөрийн тайланг тайлбарласны дараа сонсгол даргалагч болон түр хорооны гишүүдийн асуултад хариулна.

50.3.Энэ хуульд өөрөөр заагаагүй бол хянан шалгагчаас тайлбар авах, асуулт тавихад энэ хуулийн 49 дүгээр зүйлд заасан журмыг баримтална.

50.4.Түр хороо хянан шалгагчийн тайлан эргэлзээтэй, тодорхой бус болон үндэслэлгүй, эсхүл хянан шалгагч зөрүүтэй тайлан гаргасан гэж үзвэл нэмэлт, эсхүл дахин хянан шалгалт хийлгэж болно.

51 дүгээр зүйл.Шинжээчийн дүгнэлт сонсгох

51.1.Шинжээчийн дүгнэлтийг сонсголд уншиж сонсгоно.

51.2.Шинжээч сонсголд биечлэн оролцож байгаа бол өөрийн дүгнэлтийг тайлбарласны дараа сонсгол даргалагч болон түр хорооны гишүүдийн асуултад хариулна.

51.3.Энэ хуульд өөрөөр заагаагүй бол шинжээчээс мэдүүлэг авах, асуулт тавихад энэ хуулийн 49 дүгээр зүйлд заасан журмыг баримтална.

51.4.Түр хороо шинжээчийн дүгнэлт эргэлзээтэй, тодорхой бус болон үндэслэлгүй, эсхүл шинжээч зөрүүтэй дүгнэлт гаргасан гэж үзвэл нэмэлт, эсхүл дахин шинжилгээ хийлгэж болно.

52 дугаар зүйл.Бичмэл нотлох баримтыг уншиж сонсгох

52.1.Түр хорооны гишүүн бүрд бичмэл нотлох баримттай танилцах боломж олгох бөгөөд түр хороо шаардлагатай гэж үзсэн бол бичмэл нотлох баримтыг сонсголын үеэр уншиж сонсоно.

52.2.Нээлттэй сонсголын үед бичмэл нотлох баримтад энэ хуулийн 44.4-т заасан нөхцөл илэрвэл тухайн бичмэл нотлох баримтын холбогдох хэсгийг, эсхүл бүхэлд нь уншиж танилцуулахгүй. Хувийн болон байгууллагын нууцыг хамгаалахын тулд хувийн захидал, бичгийг тухайн этгээд зөвшөөрсөн бол нээлттэй сонсголд уншиж сонсоно. Хэрэв зөвшөөрөөгүй бол хувийн захидал, бичгийг уншиж сонсгох болон шинжлэх ажиллагааг хаалттай сонсголоор гүйцэтгэнэ.

52.3.Хянан шалгаж байгаа бичмэл нотлох баримт хуурамч болохыг мэдсэн этгээд уг баримтыг нотлох баримтаас хасуулах хүсэлтийг түр хороонд гаргана. Бичмэл нотлох баримт хуурамч гэж мэдэгдсэн этгээд энэ тухайгаа нотлох үүрэгтэй. Бичмэл нотлох баримт хуурамч эсэхийг шалгахын тулд шинжилгээ хийлгэх болон бусад нотлох баримт шаардан авч болно.

52.4.Бичмэл нотлох баримт хуурамч байсан нь тогтоогдвол түр хороо түүнийг нотлох баримтаас хасах бөгөөд шаардлагатай гэж үзвэл хуурамч баримт бичгийн талаар эрх бүхий байгууллагад гомдол, мэдээлэл гаргаж болно.

53 дугаар зүйл.Сонсголыг хаах

53.1.Гэрч, шинжээч, хянан шалгагчаас мэдүүлэг, тайлбар авах, шинжээчийн дүгнэлт болон хянан шалгагчийн тайланг уншиж сонсгох, бичмэл болон бусад нотлох баримтыг уншиж сонсон шаардлагатай асуултад хариулт авч дууссан гэж үзвэл сонсгол даргалагч сонсголыг хаана.

53.2.Сонсголын тэмдэглэлийг Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуульд заасны дагуу хөтөлж, баримтжуулах бөгөөд тэмдэглэлийг бэлэн болсноос хойш ажлын таван өдрийн дотор мэдээллийн нэгдсэн санд байршуулна.

Дөрөвдүгээр дэд бүлэг Түр хорооны хуралдаан, тайлан, санал, дүгнэлт, зардал

54 дүгээр зүйл.Түр хорооны хуралдаан

54.1.Түр хороо нь сонсголоор цуглуулж шинжлэн судалсан нотлох баримтад үндэслэн хаалттай хуралдаж тайлан болон санал, дүгнэлт гаргана.

54.2.Түр хорооны хуралдаанд Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуульд заасан нийтлэг дэгийг баримтална.

55 дугаар зүйл.Түр хорооны тайлан

55.1.Түр хороо нь сонсголоор цуглуулж шинжлэн судалсан нотлох баримтад үндэслэн гаргасан сонсголын тайлан, санал, дүгнэлтийг Улсын Их Хуралд танилцуулна.

55.2.Тайлан нь тусгай шалгах ажиллагааны агуулга, цуглуулсан нотлох баримт, тогтоогдсон үйл баримт, тусгай шалгалтын дүгнэлт, шаардлагатай гэж үзвэл холбогдох саналыг багтаана.

55.3.Түр хорооны тайлан болон санал, дүгнэлт нь шүүхэд үүрэг хүлээлгэхгүй бөгөөд түр хорооны цуглуулсан нотлох баримтыг шүүн таслах ажиллагаанд нотлох баримтын хэмжээнд үнэлэх эсэхийг шүүх шийднэ.

55.4.Түр хорооны тайлан гаргахад цөөнх болсон гишүүн тусгай саналаа бичгээр гаргаж тайланд хавсаргах эрхтэй бөгөөд энэ тухайгаа түр хорооны санал, дүгнэлтэд тусгуулна.

55.5.Түр хороо шаардлагатай гэж үзвэл тусгай шалгах ажиллагааны явцыг нэгдсэн хуралдаанд танилцуулна.

55.6.Улсын Их Хурлын бүрэн эрхийн хугацаа дуусахаас өмнө тусгай шалгалтын даалгаврыг гүйцэтгэх боломжгүй нөхцөл үүсвэл түр хороо нь тухайн үед хийгдсэн тусгай шалгалтын явцын тайланг нэгдсэн хуралдаанд танилцуулж, архивын нэгж үүсгэн хадгалуулна.

55.7.Түр хорооны тайланг эцэслэснээс хойш 14 хоногийн дотор тусгай санал, гэрчийн мэдүүлэг, шинжээчийн дүгнэлт, тайлбар, бичмэл нотлох баримтын хамт мэдээллийн нэгдсэн санд байршуулна.

56 дугаар зүйл. Түр хорооны зардал

56.1.Түр хорооны тусгай шалгах үйл ажиллагаатай холбогдон гарах аливаа зардлыг улсын төсвөөс санхүүжүүлнэ.

56.2.Шинжээч, хянан шалгагчийн ажлын хөлс, гэрч дуудах болон тусгай шалгалттай холбоотой бусад зардлын хэмжээг батлагдсан төсөвт багтаан түр хороо тогтооно.

НАЙМДУГААР БҮЛЭГ БУСАД ЗҮЙЛ

57 дугаар зүйл.Хууль зөрчигчид хүлээлгэх хариуцлага

57.1.Энэ хуулийн холбогдох зүйл, хэсэг, заалтаар албан тушаалтанд оногдуулсан үүргийг хугацаанд нь биелүүлээгүй, эсхүл зохих ёсоор биелүүлээгүй нь Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтыг тасалдуулсан бол Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 21.25-т заасан парламентыг үл хүндэтгэх үйлдэл гэж үзэн Төрийн албаны тухай, эсхүл Зөрчлийн тухай хуульд¹⁰ заасан хариуцлага хүлээлгэнэ.

57.2.Холбогдох албан тушаалтан энэ хуульд заасан нотлох баримтыг хүндэтгэн үзэх шалтгаангүйгээр түр хороонд ирүүлээгүй, гаргаж өгөөгүй нь эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэхээргүй бол Төрийн албаны тухай, Зөрчлийн тухай, эсхүл бусад хуульд заасан хариуцлага оногдуулна.

¹⁰ Зөрчлийн тухай хууль "Төрийн мэдээлэл" эмхэтгэлийн 2017 оны 24 дугаарт нийтлэгдсэн.

57.3.Гэрч түр хорооны дуудсанаар хүрэлцэн ирэхээс зориуд зайлсхийсэн, эсхүл мэдүүлэг өгөхөөс зайлсхийсэн, хүндэтгэн үзэх шалтгаангүйгээр татгалзсан бол Зөрчлийн тухай хуульд заасан хариуцлага оногдуулна.

57.4.Гэрч зориуд худал мэдүүлэг өгсөн бол Эрүүгийн хуульд¹¹ заасан хариуцлага оногдуулна.

57.5.Түр хорооноос томилсон шинжээч нь тогтоосон хугацаанд дүгнэлт гаргаж өгөөгүй, эсхүл дуудсанаар хүрэлцэн ирэхээс зориуд зайлсхийсэн, эсхүл мэдүүлэг өгөхөөс зайлсхийсэн, татгалзсан бол Зөрчлийн тухай хуулиар хариуцлага оногдуулна.

57.6.Шинжээч зориуд худал дүгнэлт гаргасан бол Эрүүгийн хуульд заасан хариуцлага оногдуулна.

57.7.Гэрч, шинжээч, сонсголд оролцогч, ажиглагч, бусад хүн сонсголын дэг зөрчсөн бол Зөрчлийн тухай хуульд заасан хариуцлага хүлээлгэнэ.

57.8.Түр хорооноос шаардсан нотлох баримтыг хүндэтгэн үзэх шалтгаангүйгээр ирүүлээгүй, гаргаж өгөөгүй бол Зөрчлийн тухай хуульд заасан хариуцлага оногдуулна.

57.9.Холбогдох албан тушаалтан энэ хуульд заасан сонсголд хүндэтгэн үзэх шалтгаангүйгээр хүрэлцэн ирээгүй, эсхүл холбогдох тайлбар, мэдээлэл өгөхөөс хүндэтгэн үзэх шалтгаангүйгээр татгалзсан бол Төрийн албаны тухай хуульд заасан хариуцлага оногдуулна.

57.10.Байнгын, дэд, түр хороо энэ хуульд заасныг зөрчсөн төрийн албан хаагчид хариуцлага оногдуулах саналаа томилох эрх бүхий байгууллага, албан тушаалтанд хүргүүлэх бөгөөд эрх бүхий байгууллага, албан тушаалтан саналыг хүлээн авснаас хойш 10 хоногийн дотор авсан арга хэмжээний талаар хариу ирүүлнэ.

57.11.Хүн, хуулийн этгээд энэ хуульд заасныг зөрчсөн гэж үзвэл Байнгын, дэд, түр хороо эрх бүхий албан тушаалтанд мэдэгдэж, холбогдох мэдээллийг хүргүүлнэ.

58 дугаар зүйл.Хүчин төгөлдөр болох

58.1.Энэ хуулийг Улсын Их Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуулиар байгуулагдсан Улсын Их Хурлын анхдугаар чуулганы хуралдаан эхэлсэн өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

Гарын үсэг

¹¹ Эрүүгийн хууль "Төрийн мэдээлэл" эмхэтгэлийн 2016 оны 07 дугаарт нийтлэгдсэн.

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2024 оны ...дугаар
сарын ...-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

ХУУЛЬ ХҮЧИНГҮЙ БОЛСОНД ТООЦОХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл. 2021 оны 12 дугаар сарын 24-ний өдөр баталсан Монгол Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын тухай хуулийг хүчингүй болсонд тооцсугай.

2 дугаар зүйл. Энэ хуулийг Монгол Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга/ хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

Гарын үсэг

Төсөл

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2024 оны ...дугаар
сарын .. ны өдөр

Улаанбаатар
хот

ТӨСВИЙН ТОГТВОРТОЙ БАЙДЛЫН ТУХАЙ
ХУУЛЬД НЭМЭЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл. Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд доор дурдсан агуулгатай заалт нэмсүгэй:

1/12 дугаар зүйлийн 12.3.10 дахь заалт:

“12.3.10.олон нийтийн хэлэлцүүлгийн үр дүнг тусгасан талаарх мэдээлэл”

2 дугаар зүйл. Энэ хуулийг Монгол Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга/ хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

Гарын үсэг

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2024 оны ...дугаар
сарын .. ны өдөр

Улаанбаатар
хот

**НИЙТИЙН СОНСГОЛЫН ТУХАЙ ХУУЛЬД
ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ**

1 дүгээр зүйл.Нийтийн сонсголын тухай хуульд доор дурдсан агуулгатай дараах хэсэг нэмсүгэй:

1/7 дугаар зүйлийн 7.5 дахь хэсэг:

“7.5.Хууль тогтоомжийн төслийн сонсголыг тухайн асуудал эрхэлсэн Байнгын, дэд хорооны гишүүдийн олонх хүрэлцэн ирснээр хүчинтэйд тооцох бөгөөд уг шаардлагыг хангаагүй зохион байгуулсан сонсголыг хүчингүйд тооцно.”

2 дугаар зүйл.Нийтийн сонсголын тухай хуулийн дараах хэсгийг доор дурдсанаар өөрчлөн найруулсугай:

1/8 дугаар зүйлийн 8.2 дахь хэсэг:

“8.2.Улсын Их Хурлаас зохион байгуулах ерөнхий хяналтын сонсголыг Монгол Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын тухай, Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуульд заасны дагуу явуулна.”

2/9 дүгээр зүйлийн 9.1 дэх хэсэг:

“9.1.Улсын Их Хурлаас зохион байгуулах төсвийн хяналтын сонсголыг Монгол Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын тухай, Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуульд заасны дагуу явуулна.”

3/18 дугаар зүйлийн 18.7 дахь хэсэг:

“18.7.Захиргааны хэм хэмжээний сонсголын нарийвчилсан журмыг энэ хууль болон Захиргааны ерөнхий хуульд нийцүүлэн Засгийн газар баталж болно.”

3 дугаар зүйл.Нийтийн сонсголын тухай хуулийн 7 дугаар зүйлийн 7.2 дахь хэсгийн “9-өөс доошгүй гишүүн” гэснийг “15-аас доошгүй гишүүн” гэж өөрчилсүгэй.

4 дүгээр зүйл.Нийтийн сонсголын тухай хуулийн 10 дугаар зүйлийн 10.2, 10.3, 10.4 дэх хэсэг, 18 дугаар зүйлийн 18.5, 18.6, 18.8 дахь хэсэг, 20 дугаар зүйлийн 20.3.2 дахь заалтыг тус тус хүчингүй болсонд тооцсугай.

5 дугаар зүйл. Энэ хуулийг Монгол Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын тухай /Шинэчилсэн найруулга/ хууль хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

Гарын үсэг

Төсөл

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2024 оны ... дугаар
сарын ...-ний өдөр

Улаанбаатар
хот

ОЛОН НИЙТИЙН РАДИО, ТЕЛЕВИЗИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл. Олон нийтийн радио, телевизийн тухай хуулийн 24 дүгээр зүйлд доор дурдсан агуулгатай 24.3 дахь хэсэг нэмсүгэй:

1/24 дүгээр зүйлийн 24.3 дахь хэсэг:

“24.3.Үндэсний зөвлөл ажлаа Улсын Их Хуралд жил бүр тайлагнана.”

2 дугаар зүйл. Энэ хуулийг Монгол Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга/ хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

Гарын үсэг

Төсөл

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2024 оны ...дугаар
сарын .. ны өдөр

Улаанбаатар
хот

ЗӨРЧИЛ ШАЛГАН ШИЙДВЭРЛЭХ ТУХАЙ ХУУЛЬД
НЭМЭЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл. Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хуулийн 1.8 дугаар зүйлийн 6 дахь хэсгийн 6.8 дахь заалтын “,15.34” гэсний өмнө “15.33” гэж нэмсүгэй.

2 дугаар зүйл. Энэ хуулийг Монгол Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга/ хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

Гарын үсэг